

591970879

101 KØBENHAVNS
KOMMUNES
BIBLIOTEKER

magst 09.40163 lo

VILH. LORENZEN

HAANDTEGNEDE KORT

OVER

KØBENHAVN

1600-1660

UDGIVET FOR MIDLER AF NIELS BROCKS LEGAT
TIL STADENS ALMINDELIGE BEDSTE
EFTER BESLUTNING AF
KØBENHAVNS KOMMUNALBESTYRELSE

KASSERET

HENRIK KOPPELS FORLAG

1930

RHB

st

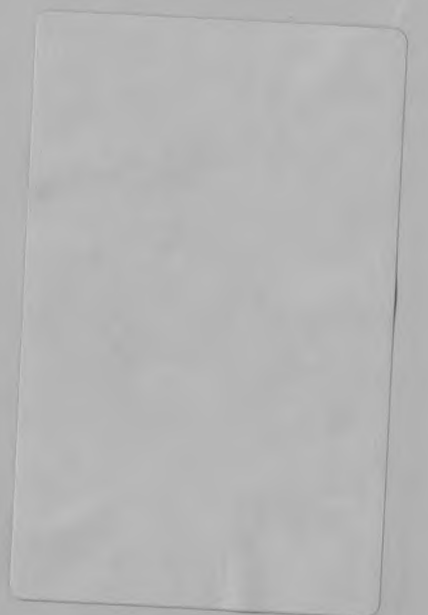
KØBENHAVNS
RÅDHUSBIBLIOTEK

Mag

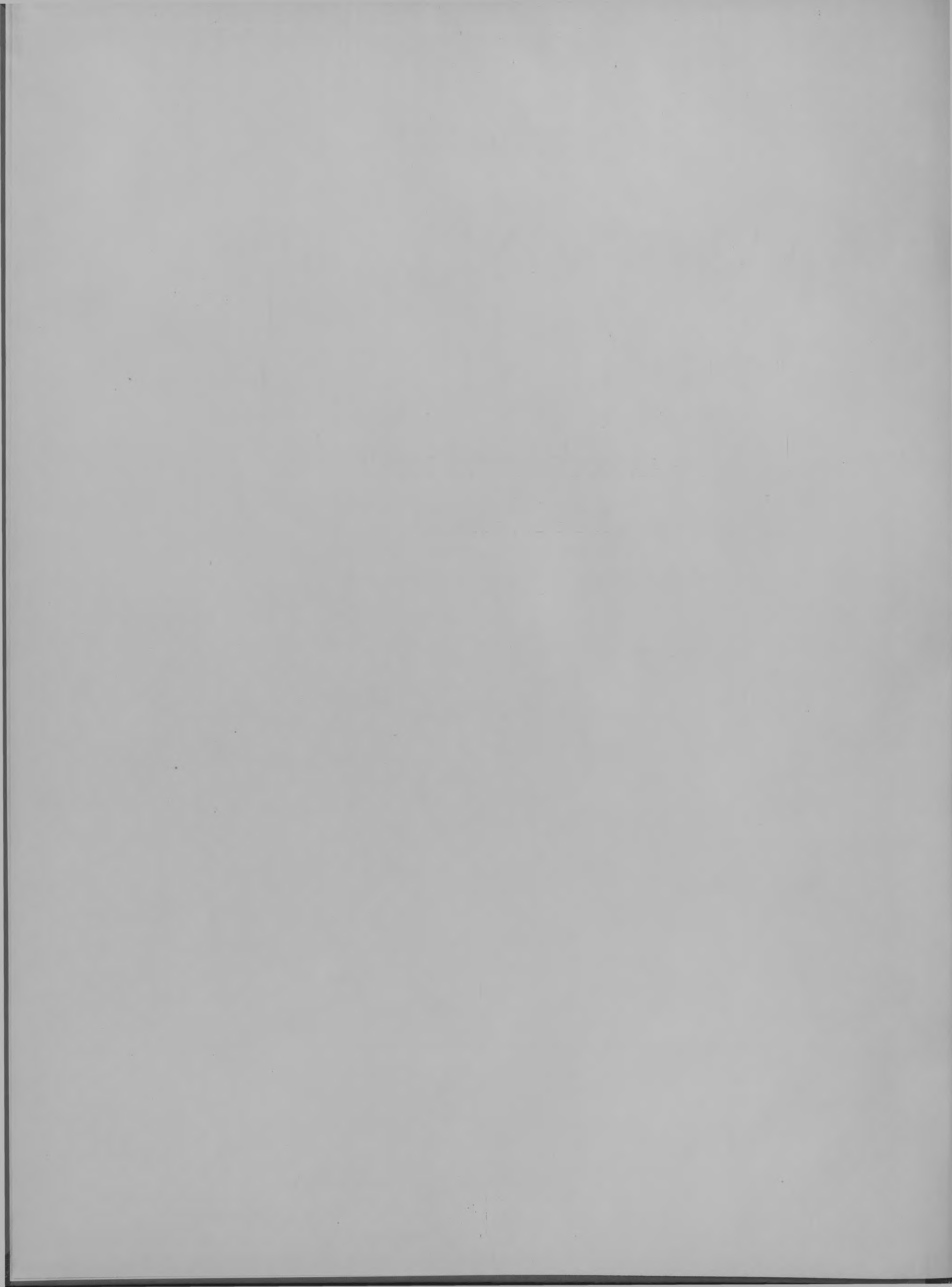
09.40163

L0

Ex 2

HAANDTEGNEDE KORT
OVER
KØBENHAVN

VILH. LORENZEN

HAANDTEGNEDE KORT

OVER

KØBENHAVN

1600–1660

UDGIVET FOR MIDLER AF NIELS BROCKS LEGAT
TIL STADENS ALMINDELIGE BEDSTE
EFTER BESLUTNING AF
KØBENHAVNS KOMMUNALBESTYRELSE

HENRIK KOPPELS FORLAG

1930

TRYKT HOS NIELSEN & LYDICHE (AXEL SIMMELKJÆR)
REPRODUKTIONERNE FRA F. HENDRIKSENS
REPRODUKTIONS-ATELIER
KØBENHAVN

I N D L E D E N D E O V E R S I G T

KORTET stræber at fastholde en øjeblikkelig topografisk Tilstandsform. Bag Udarbejdelsen kan ligge en større eller mindre teknisk Dygtighed, men selv de ringeste Kortarbejder — Arbejder af Skitsekarakter — ja, selv saadanne, der næppe kan betegnes som meget andet end Erin-dringsbilleder, vil alligevel altid kunne have Betydning ved at indeholde noget, der har topografisk Sandhed.

Er det en By, der er Kortets Hovedgenstand — benævnes det *Bykort*, ofte ogsaa *Byplan*, selvom større eller mindre Dele af Omegnen er taget med. Et saadant Kort fortæller først og fremmest om vedkommende Stads byplanmæssige Tilstand paa det af Kortet givne Tidspunkt. Foreligger flere Kort, ordnede i kronologisk Rækkefølge, vil man af dem kunne aflæse, hvorledes Ændringer i den byplanmæssige Tilstand kan have fundet Sted, Tid efter anden. Man vil kunne paavise mulige Udvidelser af Bebyggelsen og følge det stadig skiftende i Forholdet mellem Byomraadet og den nærmeste eller nærmere Omegn. Paa samme Maade har Detajlkort Betydning som oplysende om større eller mindre Partier af Byen med eller uden Dele af Omegnen.

Offentliggørelse af ældre Kortarbejder over en By som København maa kunne paaregne Interesse. Thi Danmarks Hovedstad har en lang og mærkelig Udvikling bag sig. Fra en ringe Begyndelse har den i Tidernes Løb og navnlig i Slægtleddene efter Middelalderens Slutning, formaaet at hæve sig til international Betydning og til Rang med Europas store Stæder. Men først fra et relativt sent Tidspunkt foreligger Kortarbejder, der belyser Københavns Tilstand og Udvikling. Det ældste endnu eksisterende Kort over Byen blev tegnet saa sent som i 1590'erne. (Kort I).

Fra og med dette Tidspunkt foreligger til Gengæld et voksende Antal Kortarbejder af alle Slags; de er dog ret sparsomt fordelt over de første Tiaar af Aarhundredet, men fra 1640'erne bliver de talrigere. I nærværende Værk er gengivet bevarede og kendte haandtegnede Kort fra Perioden ca. 1600—1660, idet dog kun eet enkelt er medtaget, hvor der foreligger en Række i det væsentlige ensartet behandlede Arbejder. For samtlige Kort — haandtegnede og kobberstukne — er gjort Rede i en Afhandling i Historiske Meddelelser om København, 2 R. IV. Bd.: Problemer i Københavns Historie ca. 1600—1660, belyst ved samtidige Kort.

Selvom dette Værks Kortmateriale fra Christian IV.s og Frederik III.s Dage kun giver et Udsnit paa godt og vel et halvt hundrede Aar af Københavns vel over tusindaarige Livsløb, som Sted for Handel og Omsætning, maa det paa den anden Side fastholdes, at denne godt og vel halvthundredeaarige Periode har været af enorm Betydning for Byens Udvikling. Gennem Kortenes Billedtale sættes vi i Stand til paa overskuelig Vis at følge Byens planmæssige Omdannelse fra en middelalderlig, snævert begrænset og bebygget Stad, med beskedne Havneforhold, til en moderne europæisk Storstad, udvidet, først med Christianshavn, siden med Ny København, og med den deraf følgende Udvikling af Havnemulighederne — en Udvikling, der skulde ende med at gøre Københavns Havn til noget af en Verdenshavn.

Videnskabeligt set søger dette Kortværk sin Berettigelse i det vigtige, hidtil ikke helt efter Fortjeneste værdsatte historiske Materiale, der her for første Gang foreligger samlet og let tilgængeligt. Historisk set vil det kunne give Oplysning om mange forskellige Forhold, men særlig betydningsfuldt turde det blive ogsaa derved, at det oplyser, hvorledes man dengang behandlede en — efter Tidens Forhold — stor By, i nøje Overensstemmelse med hine Tidens merkantile og fortifikatoriske Krav — begge lige tungtvejende for det daværende Danmarks største Handelsstad og Vaabenplads. Byplanteknisk vil denne Kortrække tillige afspejle Datidens almene europæiske Synpunkter, skabte af Italienerne i 15. og 16. Aarhundrede og ført videre af Hollænderne sidst i 16. og op i 17. Aarhundrede. Men dette Kortværk har ogsaa en videre Adresse. Thi det henvender sig ikke blot til dem, der arbejder i det historiske Fag, og til Byteknikere. Det vil kunne tale til alle, der bevæges — og faar Tilskyndelse til Tanke og Handling — ved at stilles Ansigt til Ansigt med Fortidsgerninger og -bedrifter. Og særlig er der Grund til at understrege den Kendsgerning, at det her gengivne Kortmateriale bringer Bud fra en Periode af vor Historie, da Byplaninteressen var overordentlig levende paa ansvarligt Sted og i højeste Grad kom ogsaa denne Stad og dens Befolkning til gode.

I Landets Hovedstad og største By staar man ogsaa i vor Tid daglig overfor byplanmæssige Problemer, og i hver Købstadkommune, ja i hver mere samlet Bebyggelse paa Landet er det samme Tilfældet. Det er altid lærerigt at se, hvorledes andre før os, har tumlet med Problemer, som ogsaa vor Tid

stiller, hvorledes de har stræbt at løse Opgaver, der ogsaa er Nutidens. Er disse Problemer og Opgaver end altid bundne til Tid og Sted, er det dog almene samfundsmæssige Hensyn og Betragtninger, der har ligget og ligger bag.

* * *

Det vil være naturligt, i Forbindelse med Tilrettelæggelsen af det Kortmateriale, nærværende Værk bringer, at gøre Rede for selve Kortenes almindelige Karakter efter Indholdet og tillige for Forhold vedrørende deres Fremstillingsmaade, Teknik og Stil.

Kort kan efter deres Indhold være noget meget forskelligt. Det gælder ikke mindst ældre Tidens Bykort og det gælder i høj Grad de her omhandlede københavnske Kort fra 17. Aarhundredes første 6 Tiaar.

Var Forholdet det, at hvert Kort — det være nu mere eller mindre korrekt udført — gengav Virkeligheden og kun den, var Sagen ligetil. Men saa oplagt er Forholdet ikke. Der foreligger ganske vist en Del Kort, der faktisk gengiver af Byen og dens Omegn paa et vist Tidspunkt — Kortets Tilblivelsestid — og til Grund for hvilket der maa have foreligget mer eller mindre omfattende Opmaalinger. Som Eksempel paa *Opmaalingskortet* skal henvises til Kort over en Del af den gamle By fra 1640'erne. (Kort XVII).

Et saadant Kort kan atter være en *Original*, som i nævnte Tilfælde, eller det kan være en *Kopi*, som Kortene VI, 1 og 2 over Christianshavn fra sidst i 1620'erne og Midten af 1630'erne. Kopierne behøver i og for sig ikke at være i samme Maalestoksforhold som Originalen. I foreliggende Tilfælde er de det næppe.

Under Betegnelsen *Kopi* falder selvsagt alle Periodens kobberstukne Kort.

Medens slige Kort, der gengiver Virkeligheden paa Grundlag af Opmaalinger, har en direkte topografisk Værdi er der andre, hvis topografiske Betydning i og for sig kan være meget betydelig, men hvis Forhold til Virkeligheden dog er af mere underordnet Art. Det er saadanne Kort, af hvis Indhold kun en Del er gengivet efter Virkeligheden — ja, undertiden kan Kortet nøjes med kun lige at antyde denne — idet Indholdet i større eller mindre Grad er noget tænkt, endnu ikke eksisterende — altsaa projekterede Arbejder. Der finder alle mulige Overgange mellem Opmaalingskortet og Projektet med den mindst mulige Tilnytning til Virkeligheden. Som Eksempel paa *Projektet* af sidstnævnte Art kan anføres Kort II, Projekt til Christianshavn 1617, og Kort XI, udtaget af en Række Tegninger til Kastellet fra sidst i 1640'erne. De her omtalte Projekter synes alle at være Originalarbejder, men selvfølgelig kan der tænkes Tilfælde, hvor Projektet foreligger i Skikkelse af *Kopi*. Et meget stort Antal af de her omhandlede Kort staar imellem de to Yderpunkter og maa betegnes som *Opmaalingskort med projekterede Arbejder*. Det gælder, særlig Kort over Befæstningsanlægene. (Her skal blot henvises til Kort XIV af Otto Heyder fra 1648). Ogsaa Opmaalingskort med projekterede Arbejder kan være Originaler eller Kopier.

At der netop forekommer relativt mange af saadanne Kortarbejder er kun naturligt, da de stammer fra en Periode, da Byen skød Ham og efterhaanden forvandlede sig næsten til det Ukendelige.

Hvad medtager nu disse forskellige Kort af topografisk Stof?

Som alt antydet gengiver en Del af dem hele det København, der var til eller dog paatænkt paa vedkommende Korts Tilblivelsestid. Andre — og det er de fleste — behandler kun større eller mindre Partier af Staden. Overmaade mange beskæftiger sig faktisk kun med Byens Befæstning eller Dele af den. Af Byens Omegn kan mere eller mindre være taget med. Undertiden kun det Terrain, der ligger umiddelbart udenfor Bygrænsen — *den nærmeste Omegn*, i Almindelighed dog Terrainet til og med Søerne — *den nærmere Omegn*; af Amager er næsten altid lidet eller intet medtaget. Der er i denne Sammenhæng helt set bort fra Kort — Land- og Søkort — hvor Byen København kun er gengivet i meget lille Maal — oftest kun rent signaturmæssigt.

Som der lader sig paavise Mellemløber mellem Opmaalingskortet og Projektet, saaledes lader sig i Fremstillingsmaaden paapege Overgange fra det *helt geometrisk tegnede Kort* til det *helt perspektivisk* fremstillede. Tiden elskede at anskueliggøre og havde — følgende en Tradition helt fra den italienske Renaissances Dage — fattet en Forkærlighed for Prospekter ogsaa af hele Byer; Perspektivens Kunst var genfundet og nu skulde den bruges, hvor det overhovedet var muligt. Det var ikke alene — eller rettere: ikke i særlig Grad — Horizontalprospektet, men langt mere det fugleperspektiviske Prospekt. Et saadant er den ældste Fremstilling af København, forestillende Københavns Belejring 1536, trykt i Oldenburgische Chronicon 1596. Det gengiver Stadens Konturer i Hovedsagen sagligt, men har end ikke en Antydning af Gadenæt og kan følgelig ikke komme i Betragtning i denne Sammenhæng. Man kom imidlertid tidligt, i de sydlige Lande, ind paa at anskueliggøre Billedet af en By og Egn, ved at forbinde den geometriske Fremstillingsmaade, saa godt som det nu lod sig gøre, med Indtegning af Huse, Kirker, Fæstningsværker etc. — og i det omgivende Terrain gengive Hav, Floder, Bjerge, Træer etc. Var det hele behændigt gjort, fik man virkelig en overmaade anskuelig — omend i det enkelte oftest fortegnet Fremstilling af vedkommende By og dens Beliggenhed i Landskabet. Man anvendte faktisk en — i vor Tid forøvrigt genoptaget — Fremstillingsmaade, der med det almindelige Korts Egenskaber forbandt den større Anskuelighed, med den uvurderlige Mulighed for øget Genkendelsesglæde. Det moderne Luftfotografi har alle disse Fortrin, udvidet med den betydelige Nøjagtigheds.

I nærværende Værk findes intet Eksempel paa Anvendelsen af det rene Fugleperspektiv, men til Gengæld adskillige, hvor Metoden er anvendt hist og her i Fremstillingen for at tydeliggøre eller fremhæve visse Lokalteter. Saadanne Kort kan betegnes som *delvis fugleperspektiviske*. Det kan være Byens Omegn, der er behandlet paa denne Maade, som i Kort I.

Eller det er, hvad hyppigst er Tilfældet, visse Lokalteter i selve Byen, som paa Kort VIII.

Det er ikke her Hensigten at gøre udførligt Rede for Opmaalings- og Tegnetekniken i den Periode, Kortene spænder over — kun for det lidet, de haandtegnede Kort selv fortæller herom.

Først skal dog gøres opmærksom paa, at med Undtagelse af et enkelt — Spionkortet af 1624 (Kort III.) — maa samtlige Kort, der er, eller gør Indtryk af at være Originaler, være tegnede under eet og i Sammenhæng, paa det i Regelen af flere Stykker forsigtigt sammenklæbde Papir. Disse Kortarbejder er gennemgaaende udførte med Passer og Lineal og for de flestes Vedkommende med Brug af Hjælpelinier, der, om ikke altid, saa dog undertiden kunde synes at skrive sig fra en forudgaaende Opmaalings konstruktive Skelet.

Ofte er Kortets Linier først dragne ved Rids. Derefter er Liniesystemet — helt eller delvis — trukken op med Blyant eller Pen og endelig er Kortet i en hel Del Tilfælde farvelagt. Mange af Kortene er smukt og klart udførte i en egensober Stil — en vis Dilettantisme til Trods. Særlig de farvelagte Kort kan virke helt indtagende og dekorativt med deres Røde (Murværk og Bebyggelse), Grønne (Haver og Beplantning), og Blaa (Hav og Vand).

Unægtelig var det interessant, om man kunde faa Besked om, hvilken Art af Forarbejder i Form af Opmaalinger i Terrainet, der er gaaet forud. Kun et af Kortene giver Bidrag til Forstaaelse af dette Problem. Det er Kort XVII fra 1640'erne over en Del af den gamle By. Heltskitsemæssigt, omend udført med Pen, oplyser det dog klart og utvetydigt, at Tegneren har foretaget Observationer fra Stadens Taarne, at han har beregnet Vinkler og udmaalt Afstande i Terrainet. Man opfatter uvilkaarligt denne Skitseplan som et Forarbejde til et endeligt, helt færdigt Kort. Takket være denne Skitse, og denne igen sammenholdt med den tidligere omtalte Antydning af Hjælpelinier, faar man god Grund til at slutte, at foregaaende Opmaalinger i Terrainet har givet Tegnerne visse Holde- og Udgangspunkter og sikret, at Totalform af By, Bydel eller Enkeltlokalteter kunde blive væsentligt rigtig. En Undtagelse som Kortet af 1624 (Kort III), synes at bekræfte Regelen. Tegneren bekender her selv, at hans »Designation« ikke er lavet efter bestemt Maal. Dette hænger naturligt sammen med dette Arbejdes Karakter af Spionkort. Hvorledes man har været i Stand til — nede i de snævre, krumme Gader mellem Husenes Rækker — at give Gader og Stræder deres helt rigtige Retning og Løb er en Sag for sig, og det fremgaar ikke af denne Samling af Kort, hvorledes man har baaret sig ad dermed. At de tekniske Hjælpemidler, man i 17. Aarhundredes første Halvdel har raadet over, ikke har været saa helt ringe, viser Kendsgerningerne, men det er dog nok muligt, at man til en vis Grad — selv i ellers omhyggelige Kortarbejder — ofte har nøjedes med Øjemaal, særlig hvad Gadeløbene angaar.

Megen Interesse knytter sig rent teknisk til den *Maaleenhed*, man har benyttet og til det *Maalestoksforhold*, der er anvendt. I adskillige Tilfælde er Maale-

stok slet ikke indtegnet og selv om den er indtegnet er den *ubenævnt*, enten fordi Tegneren har glemmt at anføre Maalestokken, eller fordi han har anset det for overflødigt. Hvor Maalestokken er *benævnt* er den ofte angivet i al Almindelighed som Alen og Roder. Af udenlandske Maaleenheder forekommer franske Pas og rhinlandske Roder.

Som man ser bruges danske og fremmede Maaleenheder i Flæng og helt let er det ikke at omsætte disse gamle Maaleenheder til moderne Metermaal — selv hvor de er benævnte. Thi der raader endnu nogen Usikkerhed m. H. til Opfattelsen af gamle danske Maal fra Tiden før 1683, da det nuværende Maal for Alenen blev fastlagt. Der kan derfor kun regnes med omtrentlige Størrelser. Ad litterær Vej kan følgende oplyses:

I Kong Christian IV's Reces af 1615 hedder det i § 35: »Skal efter denne Dag overalt i Riget, i Køb og Salg, ikke bruges andre Alen end *Sjællandsk Alen*, hvilken udi alle Købstæderne paa Raadhuset, af Jærn gjort, skal ophænges, hvorefter alle andre skulde lignedes og maales.« I sit Værk: Danmarks og Norges frugtbare Herlighed, udtaler Arent Berntsen sig, en Menneskealder efter, 1656, ret vidtløftigt om »Alen- og Palme-Maal udi Danmark og Norge«. Han siger her, at Alenmaal bruges saavel til Udmaaling af Klæde etc., som til Udmaaling af Tømmer og andet deslige. Dette sidste kan kun forstaaes som Udtryk for, at det Alenmaal, der benyttedes bag Disken, ogsaa benyttedes paa Byggepladsen. Berntsen meddeler tillige, at der gaar 6 sjællandske Alen paa *een Rode* og — i Forbindelse med Jordarbejder, som Dæmninger og Grøfter, »item Voldarbejde til Skandser og Fæstninger« — at Roden her ogsaa beregnes til 6 Alen. I denne Sammenhæng kommer Arent Berntsen tillige ind paa de mange forskellige Alenmaal, det for Datiden kunde være praktisk at kende, og udtaler sig om, hvad der retteligt forstaaes ved Begrebet en sjællandsk Alen. Den opgives »at beregnes og deles ikkun i 20 Tommer«. Dette svarer — vel at mærke efter den nugældende Størrelse for Tommen — til godt 52 cm og herefter skulde en Rode da være godt og vel 3 m. Ved Forordning af 10/1 1698 blev en dansk Rode sat til et Maal, der svarer til 3,128535 m.

Spørgsmaalet er vigtigt, fordi Maaleenheden tjener til Udregning af Kortets *Maalestoksforhold*. Det eller de Forhold, der benyttes, vilde tillige kaste et vist Lys over, hvorledes Datiden greb slige Opgaver teknisk an. Men her viser sig nu det besynderlige, at naar man, saa nøjagtigt som muligt, udregner Maalestoksforholdet for samtlige her behandlede Kort, afsløres det, at man ikke synes at have overholdt klare Maalestoksforhold efter Hundred- eller Tusinddele, men har tegnet Kortene i alle mulige, mere eller mindre tilfældige Maal. Papirets Størrelse har aabenbart været det afgørende. De her angivne Maalestoksforhold kan følgelig kun have en omtrentlig Karakter.

Tilbage staar endnu Spørgsmaalet om, *hvem der har tegnet alle disse Kort, og i hvilken Hensigt de er bleven udarbejdede*. Og her maa det straks siges, at de allerfleste Kortarbejder er anonyme. Kun et Faatal

er signerede og Forfatterne er hurtig nævnt. Det er Johan Semp (1617), Heinrich Thome (1624), Otto Heyder (1648) og Generalkvartermester Erik Dahlberg (1658). Alle vides at have været Ingeniører, med Fortifikation som Speciale; Dahlberg er forøvrigt en af Tidens mest fremragende Mænd paa dette Omraade.

Om næsten alle Kort gælder, at de maa være bleven til paa *officielt* *Initiativ*. Undtagelserne er sikkert saare faa og synes at indskrænke sig til to svenske Spionkort, hvis Tilblivelse forøvrigt kan siges at have været officiel nok paa deres Vis. Hele Resten af Kortmaterialet, baade Opmaalingskort, Opmaalingskort med projekterede Arbejder og Projekter, har øjensynlig kun eet Formaal: at oplyse den eller de Myndigheder, der havde Ansvaret for Byens Trivsel og Sikkerhed om bestemte Forhold og paapege mulige eller ønskelige Forandringer. Først og fremmest *beskæftiger de sig med København som Handels- og Havneby, og som Fæstning og Vaabenplads.*

Det gengivne Kortmateriale kan studeres ud fra mange Synspunkter. Her skal gøres opmærksom paa, at det naturligt kan opstilles i 5 Grupper — oplysende om ligesaamange Hovedproblemer i Københavns Historie i det paagældende Tidsrum.

1. København som Resultat af Udviklingen gennem Tiderne op til sidst i 16de Aarhundrede, endnu med sin middelalderlige Befæstning i Behold, og inden de store Ændringer i Befæstningen og Udvidelser af Staden havde fundet Sted.

2. Københavns første store Udvidelse med Christianshavn, dennes Tilblivelse fra 1617 og første Udvikling til ca. 1660.

3. Bestræbelserne for den bedst mulige Befæstning af København: Planen af 1606, Planen af 1625—29, Planer fra Overvejelsernes Tid 1647—49, Planen af 1649.

4. Den anden store Udvidelse af København med Ny-København efter Planerne af 1629, 1631 og 1649 og det dermed i Forbindelse staaende Anlæg af Forstæder.

5. København under Belejringen 1658—59.

Kortene i nærværende Værk er gengivne i kronologisk Rækkefølge og i ensartede Maalestoksforhold for Oversigtens og Sammenstillingens Skyld.

Kort, der gengiver hele Byen, i Maal: 1:10,000.

Kort, der gengiver Dele af Byen, i Maal: 1:5,000 og 1:2,000.

KORTARBEJDERNE
MED FORKLARENDE TEKST

KORT OVER KØBENHAVN OG NÆRMESTE OMEGN I 1590'ERNE

MAALESTOKSFORHOLD 1 : 10,000.

Originalt Opmaalingskort i Det Kgl. Bibliothek i København, opklæbet paa Pap og indrammet bag Glas. Velbevaret. Hjørnet nederst til Venstre afrevet.

PAPIRET er ret tyndt og bestaar af to sammenklæbete Stykker. Dets Maal er 83 og 81,5 cm × 53,8 og 54 cm.

MAALESTOKSFORHOLDET c. 1 : 3,000. Maalestok ubenævnt.

TEGNINGEN er udført med Pen og farvelagt. Byen og Holmene er gengivet i Plan og med flittig Brug af Lineal og Passer. Til Grund for den endelige Optrækning har ligget indridsede Linier. Fejl i Optrækningen er kun delvis udslettede. Ogsaa Blyantstreger har været taget til Hjælp. Optrækning og

Farvepaalægning ret skødesløs. Gader og Pladser holdt i Graat. Karréer brunrøde. Vand blaåt. Forøvrigt graalige, gullige og brunlige Farver. Omegnen er gengivet perspektivisk, Havet med krusede blaa Bølger.

TEGNEREN har været Fagmand paa sit Omraade og har lært Landmaaling. Hans Interesse særlig for Befæstningsanlægene gør det sandsynligt, at han har været Ingeniør — antagelig Militæringeniør og — efter Sproget i Paaskrifterne — af tysk Afstamning.

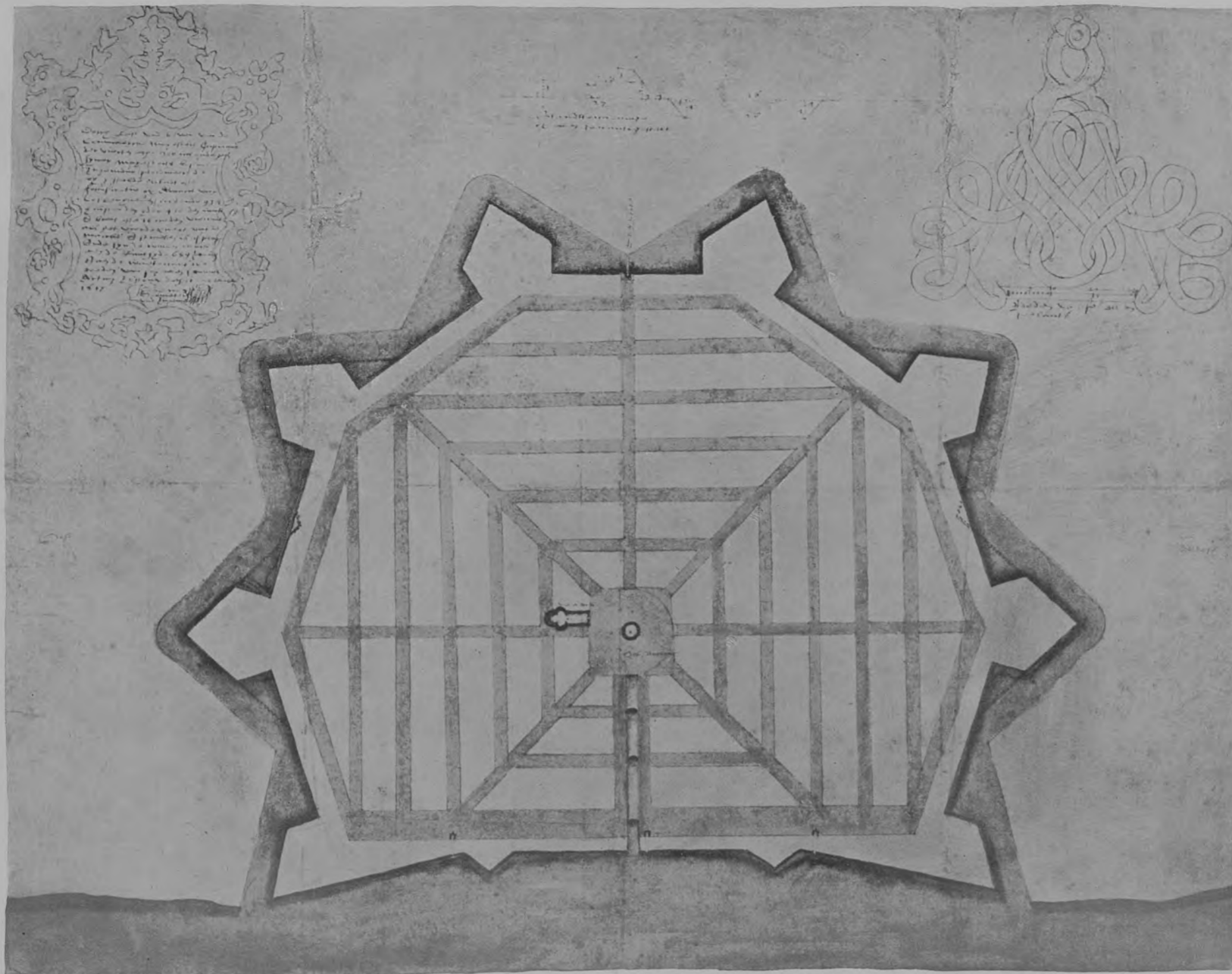
PAASKRIFTER: *Paa selve Kortfremstillingen* er kun een Lokalitet benævnt: Waschaus, overfor Bremerholm.

Til Venstre, i Randen af Vandsignaturen, er anført en Række *bogstavbetegnede Lokaliteter*:

A østerpordt.	O Der holm.
B norderpordt.	P reberban.
C Westerpordt.	Q Ameralshoff.
D Zeughausz.	R s. Nicola:
E Zeughausz.	S hack holg. hoff.
F Der Stall.	T Closter S. Clara.
G Schlagthausz.	V amacher markt.
H Holzhoff.	W S. Spirto.
I Schlosz.	X Closter S. Spiriti.
K rendterey.	Y Zum Grauenbruder.
L balhausz.	Z S. Maria.
M Kong. My. gardt.	Æ S. peder.
N Schmidten.	

Under særlige Mærker: altmarkt og radhausz.

PROJEKT TIL CHRISTIANSHAVN 1 SEPTBR. 1617

MAALESTOKSFORHOLD: 1 : 5,000.

Originaltegning i Det Kgl. Bibliotheks Kort- og Billedsamling. København. Velbevaret.

PAPIRET ret groft, noget beskaaret foroven og nu oplkæbet paa svært Papir. Dets Maal er: 43 × 56 cm.

MAALESTOKSFORHOLDET c. 1 : 2,500. Øverst til Højre angiver en Passer, hvis Ben er indtegnet i Slyngornamenter, en Maalestok, vedføjet: Roeden van ses ellen Zeelants (Roder paa seks sjællandske Alen).

TEGNINGEN er udført med Pen i Streg og med Brug af Passer og Lineal. Stiplede Linier anvendt. Indridsede Hjælpelinier er benyttet. Hist og her Rettelser med Blyant. Tegningen er farvelagt og Farvepaalægningen er omhyggeligt udført: Gaderne i Brunt, Bygninger og Broer i Rødt, Vand i Blaåt.

TEGNEREN: Johan Semp, Geometer og Ingeniør.

PAASKRIFTER: *Af Lokaliteter er paa selve Projektet angivet: Het Merkt, De Kerk og De ... orte (Amagerport). Yderst i Papirets Rande: Ost, West, Noort, Suid.*

Under en, ligeledes med Pen, tegnet Profil af Befæstningsanlæg: Standttekening op ellen Zeelants gestelt (Rids, beregnet efter sjællandske Alen).

Øverst i en dekorativ Ramme: *Dorch last vnd bevel / van de Connicklycke mayesteit Christianus der vierde ets(?) Heb ick ondergesch zyner mayesteits bestalter Ingenieur / geordineret de by gestelde Stadt ofte fortificatie op Amack voor Copenhaeuven / holdende 934 huissteeden yder 4 roeden lanck ende breet ofte 16 roeden viercant als het vierdepaert voor de marckt ende Straeten is afgetogen. Ende zyn de wallen en werk aen de Lantzyde 634 $\frac{1}{3}$ roede(n) ende an de Waetercant 160 roeden van sez ellen Zeelants. Actum Ibstrup dessen 1 Septembr 1617. J. Semp m m p. Geometer vnd Ingenieur. (Efter Overdragelse og Befaling af kgl. Majestæt Christian den Fjerde etc.?) har jeg Underskrevne, hans Majestæts bestaltede Ingeniør, anordnet den vedtegnede Stad eller Fortification paa Amager foran København, indeholdende 934 Hussteder, hver 4 Roder lang og bred eller 16 Quadrater, naar Fjerdedelen er trukken fra til Torvet og Gaderne. Og er Voldene og Værket mod Landsiden 634 $\frac{1}{3}$ Roder og mod Strandsiden 160 Roder, af seks sjællandske Alen. Skrevet (paa) Ibstrup den 1 September 1617. J. Semp mmp., Geometer og Ingeniør.*

KORT OVER KØBENHAVN OG NÆRMERE OMEGN 1624

MAALESTOKSFORHOLD: 1 : 10,000.

Originalt Opmaalingskort, Spionkort, i Det Kgl. Krigsarkiv i Stockholm. Velbevaret. Beklippet i Kanterne.

PAPIRET er ret svært. Dets Maal er: 37 × 58 cm.

MAALESTOKSFORHOLDET er c. 1:5,000. Maalestok paa 100 Rutten (Roder). Vedføjjet: ungefehr Den diese tesignation ist nach keiner gewisser masse gemacht.

TEGNINGEN er udført med Pen i Streg og farvelagt. Kun til Befæstningen er brugt Passer og Lineal. Høje, Marker og Skovpartier perspektivisk gengivet. Farvepaalægningen ret skodesløs. Landet er holdt i Brunt, Bygninger i Rødt, Vandet i Blaåt.

TEGNEREN: Heinrich Thome, Ingeniør.

PAASKRIFTER: *Indenfor Befæstningen*: Coppenhagen. Slos. Pfort nach dem schifs holm. Osterpfort. Norderpfort. Westerpfort. Ste. Annebrücke. Die neuwe Stadt (Christianhafen).

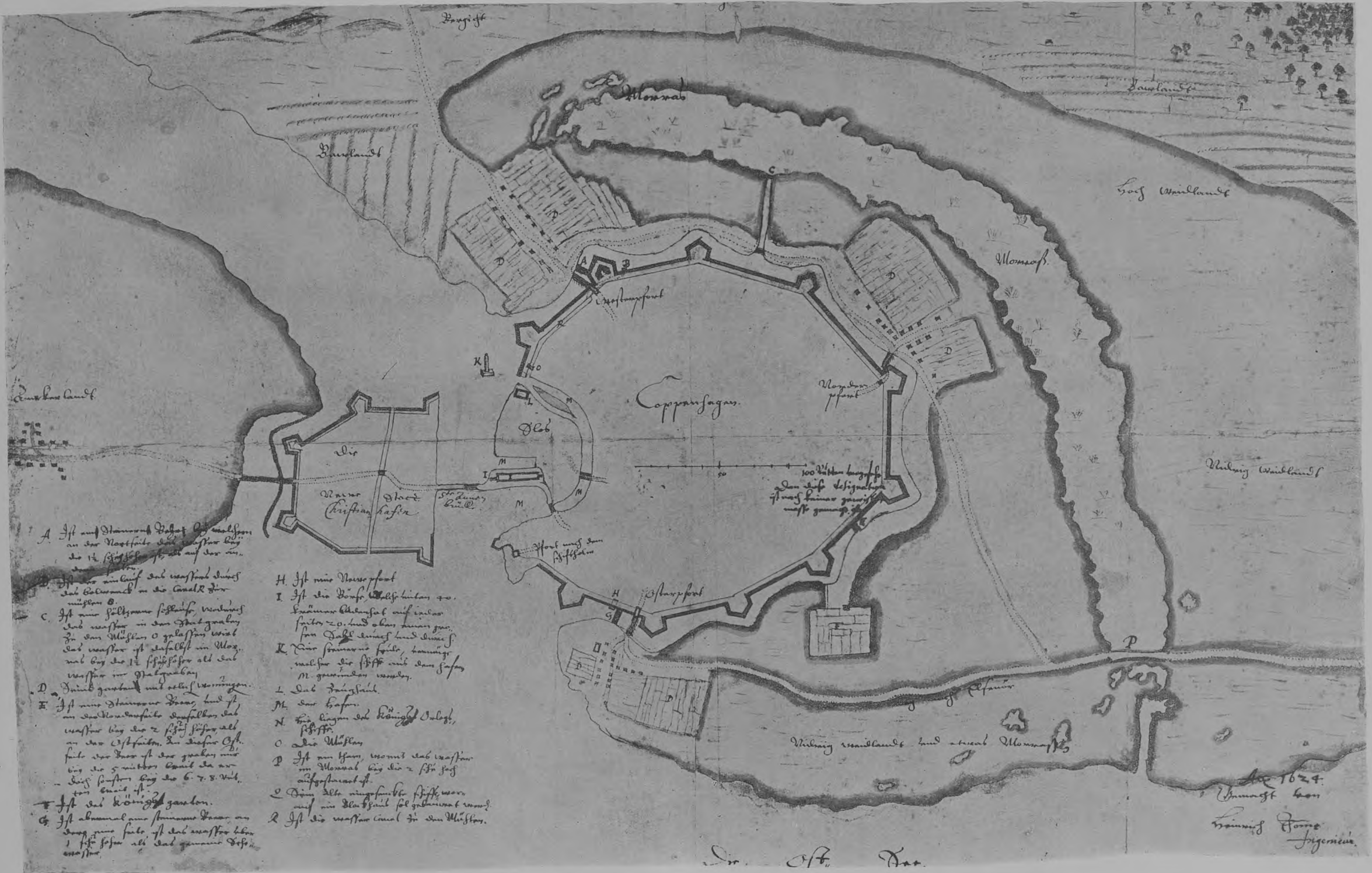
Udenfor Befæstningen. (Mod Syd): Bawlandt. Bergicht. Morras. (Mod Vest): Morrasz. Bawlandt. Hoch Weidlandt. Nidrig Weidlandt. (Mod Nord): Der weg nach Elsenör. Nidrig Weidlandt und etwas morrassig. Die Ost See. (Mod Øst): Amackerlandt.

I Hjørnet, til Højre forneden, *Datering og Forfattersignatur*: Ao. 1624. Heinrich Thome. Ingenieur.

Nederst til Venstre bogstavbetegnede Lokalteter med tilhørende Noter:

- A. Ist ein Steinere Behr bey welchem an der Nortseite das wasser bey die 1 $\frac{1}{2}$ Schuh höher ist, als auf der anderen seiten.
- B. Ist der umlauf des wassers durch das bolwerck in die Canal: R zur mühlen O.
- C. Ist eine höltzerne schleuss, wodurch das wasser in den Statgraben zu den mühlen O gelassen wirt; das wasser ist daselbst ein Morras bey die 1 $\frac{1}{2}$ schuhe höher als das wasser im Statgraben.
- D. Seindt garten mit etlich wonungen.
- E. Ist eine steinerne Beere, und ist an der Norderseite derselben das wasser bey die 2 schuh höher, als an der Ostseiten. An dieser Ostseite der Beer ist der graben nur bey die 5 rутten breit, da er doch sonstens bey die 6, 7, 8 rутten breit est.
- F. Ist das königs garten.

- G. Ist abermal eine steinerne Beere, an der eine seite ist das wasser über 1 schu höher als das gemeine Sehewasser.
- H. Ist eine Neiwepfort.
- I. Ist die Börse, welche unten 40 krämerbuden hat auf ieder seite 20 und oben einen grosen Sahl durch und durch.
- K. Eine steinerne seule, vermüge welcher die schiffe aus dem hafen M gewunden werden.
- L. Das Brughaus.
- M. der hafen.
- N. hier liegen des Königs Orlogsschiffe (N mangler paa Kortet).
- O. Die Mühlen.
- P. Ist ein tham, womit das Wasser in Morras bey die 2 schu hoch aufgestamet ist.
- Q. Sein alte eingesenckte schiffe, worauf ein Blockhaus sol gebauwet werden (Q mangler paa Kortet).
- R. Ist die Wasser Canal zu den Mühlen.

A Ist die Stadtmauer die sich von der Westseite der Stadt bis zur Ostseite erstreckt und die die Stadt von dem Lande absondert.
 B Ist die Stadtmauer die sich von der Ostseite der Stadt bis zur Westseite erstreckt und die die Stadt von dem Lande absondert.
 C Ist die Stadtmauer die sich von der Nordseite der Stadt bis zur Südseite erstreckt und die die Stadt von dem Lande absondert.
 D Ist die Stadtmauer die sich von der Südseite der Stadt bis zur Nordseite erstreckt und die die Stadt von dem Lande absondert.
 E Ist die Stadtmauer die sich von der Westseite der Stadt bis zur Ostseite erstreckt und die die Stadt von dem Lande absondert.
 F Ist die Stadtmauer die sich von der Ostseite der Stadt bis zur Westseite erstreckt und die die Stadt von dem Lande absondert.
 G Ist die Stadtmauer die sich von der Nordseite der Stadt bis zur Südseite erstreckt und die die Stadt von dem Lande absondert.
 H Ist die Stadtmauer die sich von der Südseite der Stadt bis zur Nordseite erstreckt und die die Stadt von dem Lande absondert.
 I Ist die Stadtmauer die sich von der Westseite der Stadt bis zur Ostseite erstreckt und die die Stadt von dem Lande absondert.
 J Ist die Stadtmauer die sich von der Ostseite der Stadt bis zur Westseite erstreckt und die die Stadt von dem Lande absondert.
 K Ist die Stadtmauer die sich von der Nordseite der Stadt bis zur Südseite erstreckt und die die Stadt von dem Lande absondert.
 L Ist die Stadtmauer die sich von der Südseite der Stadt bis zur Nordseite erstreckt und die die Stadt von dem Lande absondert.
 M Ist die Stadtmauer die sich von der Westseite der Stadt bis zur Ostseite erstreckt und die die Stadt von dem Lande absondert.
 N Ist die Stadtmauer die sich von der Ostseite der Stadt bis zur Westseite erstreckt und die die Stadt von dem Lande absondert.
 O Ist die Stadtmauer die sich von der Nordseite der Stadt bis zur Südseite erstreckt und die die Stadt von dem Lande absondert.
 P Ist die Stadtmauer die sich von der Südseite der Stadt bis zur Nordseite erstreckt und die die Stadt von dem Lande absondert.
 Q Ist die Stadtmauer die sich von der Westseite der Stadt bis zur Ostseite erstreckt und die die Stadt von dem Lande absondert.

- H. Ist die Stadtmauer die sich von der Westseite der Stadt bis zur Ostseite erstreckt und die die Stadt von dem Lande absondert.
- I. Ist die Stadtmauer die sich von der Ostseite der Stadt bis zur Westseite erstreckt und die die Stadt von dem Lande absondert.
- J. Ist die Stadtmauer die sich von der Nordseite der Stadt bis zur Südseite erstreckt und die die Stadt von dem Lande absondert.
- K. Ist die Stadtmauer die sich von der Südseite der Stadt bis zur Nordseite erstreckt und die die Stadt von dem Lande absondert.
- L. Ist die Stadtmauer die sich von der Westseite der Stadt bis zur Ostseite erstreckt und die die Stadt von dem Lande absondert.
- M. Ist die Stadtmauer die sich von der Ostseite der Stadt bis zur Westseite erstreckt und die die Stadt von dem Lande absondert.
- N. Ist die Stadtmauer die sich von der Nordseite der Stadt bis zur Südseite erstreckt und die die Stadt von dem Lande absondert.
- O. Ist die Stadtmauer die sich von der Südseite der Stadt bis zur Nordseite erstreckt und die die Stadt von dem Lande absondert.
- P. Ist die Stadtmauer die sich von der Westseite der Stadt bis zur Ostseite erstreckt und die die Stadt von dem Lande absondert.
- Q. Ist die Stadtmauer die sich von der Ostseite der Stadt bis zur Westseite erstreckt und die die Stadt von dem Lande absondert.

1629
 Winnig Frons
 Ingenieur

KORT OVER EN DEL AF DET GAMLE KØBENHAVN OG NÆRMERE OMEGN
MED PROJEKT TIL NY KØBENHAVN OG BEFÆSTNINGSANLÆG C. 1629

MAALESTOKSFORHOLD: 1:10,000.

Kopi i Københavns Raadstuearkiv efter Opmaalingskort med projekterede Arbejder, tidligere i Det Kgl. Bibliothek.

MAALESTOKSFORHOLDET er c. 1:4,000. Maalestok, vedføjet: Ellen.

ORIGINALTEGNINGEN maa — efter Kopien at dømme — have

været udført med Pen, i Streg og med stiplede Linier.

TEGNEREN af Originalkortet maa antages at have været Ingeniør i Kong Christian IV's Tjeneste.

PAASKRIFTER i *den gamle By*: Den ny Silkegade. Antonijstræde. Groenegade. Østergade. Kongensgade.

LITTERATUR: Fr. Schiött i Architekten VIII: Nogle Blade af St. Annæ Kvarters Historie p. 516 ff.
Vilh. Lorenzen i Hist. Medd. om Kbh. 2 R. IV Bd. p. 161 ff. (p. 17 ff.).

KORT OVER KØBENHAVN OG NÆRMERE OMEGN MED PROJEKT TIL BEFÆSTNINGSANLÆG C. 1630.

MAALESTOKSFORHOLD: 1 : 10,000.

Originalt Opmaalingskort med projekterede Arbejder i Nationalmusæets Arkiv. Velbevaret, omend hist og her med Huller.

PAPIRET tyndt. Sammenklæbet af 12 Stykker. Dets Maal er 1,19 × 1,12 cm.

MAALESTOKSFORHOLDET er c. 1 : 2,800. Scala (Maalestok) paa 100, vedføjet: Ruthen.

TEGNINGEN er udført med Pen i Streg. Spor af Hjælpelinier, dels indridsede, dels i Blyant. Et Parti af Befæstningen om Ny København er mere detaljeret behandlet og gengivet med Farver.

TEGNEREN maa have været Ingeniør i kongelig Tjeneste.

PAASKRIFTER: *Indenfor Befæstningen*: Kopenhagen. Osterport. Norderport. Westerporte. Christianshafn. Rosenborg. Islandisch Compagnien Reperbahn. Das neuwe angelegte Werck. *Ved og paa Slotsholmen*: Köningsgang. Hoghbrügge. Schlosbrügge. Stadtshawen. Schlos. Stall. Rentkammer. Die neuwe hawen. Zeughaushoff. Das haus. Børs. *Paa Gammelholm*: Bremerholm. Der Schmide mit andern Werkhauszer. Reperbahn. Dröghaus. *Udenfor Befæstningen*: Kronwerken bei der Tollbuden. Neuw Wartow. Pebling Zee. Neue Kirck. Die lange Brögge ausser Norderport. Könings Mejerhoff. Amacker Landt.

1. KORT OVER CHRISTIANSHAVN 1627-30 MED DE INDTIL DA BORTSKØDEDE GRUNDE

MAALESTOKSFORHOLD: 1 : 5,000.

Antagelig *Kopi af et Opmaalingskort*, mulig identisk med det saakaldte »store Afrids« fra Christianshavns første Tid. Tidligere i Havnevæsenets Arkiv. Her gengivet efter Repro-

duktion i »Før og Nu« 1 Marts 1915.

PAASKRIFTER: Gadenavne og Navne paa Ejere af bortskødede Grunde.

LITTERATUR: Vilh. Lorenzen i Hist. Medd. om Kbh. 2 R. IV Bd. p. 154 f. (p. 10 f.).

2. KORT OVER CHRISTIANSHAVN C. 1636 MED DE INDTIL DA BORTSKØDEDE GRUNDE

MAALESTOKSFORHOLD: 1 : 5,000.

Kopi af Opmaalingskort i Det Kgl. Bibliotheks Kort- og Billedsamling. Opklæbet paa groft Papir. Velbevaret.

PAPIRET ret tykt. Dets Maal er 30 × 40 cm.

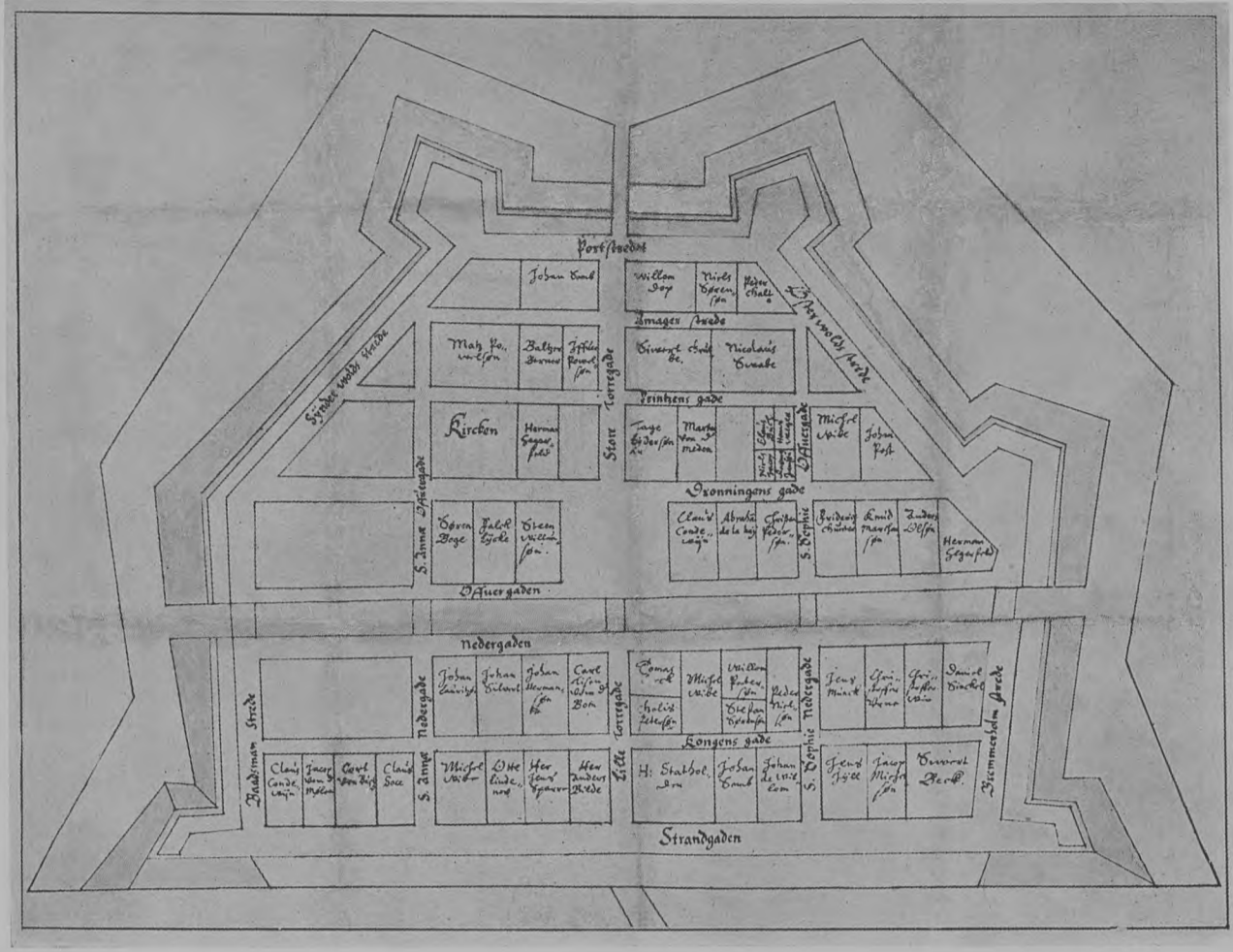
MAALESTOKSFORHOLDET er c. 1 : 3,000.

TEGNINGEN er udført med Pen i Streg og med Benyttelse af Passer og Lineal.

PAASKRIFTER: *Øverst paa Kortet*: Christianshavn. *Paa selve*

Kortfremstillingen: De fleste Gadenavne samt Navne paa Ejere af bortskødede Grunde. Til andre Ejere er henvist ved Tal, paategnet Grundene, hvortil er henvist dels *øverst til Højre* paa Kortbladet under en halvfærdig Cartouche, dels i Kortbladets *venstre Side* under Rubrikken: Saaledes findes plattene giorte Effter skøderne, vedføjte Rubrikkerne: Allens og: effter som de findes.

LITTERATUR: Vilh. Lorenzen i Hist. Medd. om Kbh. 2 R. IV Bd. p. 154 f. (p. 10 f.).

1.

Christianshavn.

	Alles	
1. Hans Jensen	48	48
2. Rasmus Jensen	47	47
3. Jørgen Jensen		
4. Niels Jensen		
5. M. David Jensen		
6. Jens Jensen		
7. Jørgen Jensen		
8. Niels Jensen	48	48
9. Jens Jensen	47	47
10. Hans Jensen		
11. Jørgen Jensen		
12. Niels Jensen		
13. Jens Jensen		
14. Hans Jensen		
15. Jørgen Jensen		
16. Niels Jensen		
17. Jens Jensen		
18. Hans Jensen		
19. Jørgen Jensen		
20. Niels Jensen		
21. Jens Jensen		
22. Hans Jensen		
23. Jørgen Jensen		
24. Niels Jensen		
25. Jens Jensen		

2.

1. KORT OVER KØBENHAVNS BEFÆSTNING FRA NØRREPORT TIL KASTELLET, MED PROJEKTEREDE ARBEJDER, C. 1647

MAALESTOKSFORHOLD: 1:5,000.

Originalt Opmaalingskort med projekterede Arbejder i Det Kgl. Bibliothek i København: Ny Kgl. Smlgr. 371 c Fol. Velbevaret. Uopklæbet.

PAPIRET er tyndt. Sammenklæbet af 4 Stykker. Dets Maal er $29\frac{1}{2} \times 142$ cm.

MAALESTOKSFORHOLDET er c. 1:1,500. Maalestok ubenævnt. TEGNINGEN er udført med Pen i Streg og med stiplede Linier.

Lineal og Passer er benyttet. Ingen Spor af Hjælpelinier ses. TEGNEREN maa formodes at have været knyttet til Københavns Fortification og haft Ingeniøruddannelse.

PAASKRIFTER: Norderpoort. Niuwe Osterpoort. Trenchement. Batterij. Batterij. Inloop van den Hawen.

Beslægtede Arbejder: Et noget senere Kort s. St. i Ny Kgl. Smlgr. 371 c Fol.

LITTERATUR: Vilh. Lorenzen i Hist. Medd. om Kbh. 2 R. IV Bd. p. 171 (p. 27).

2. KORT OVER KØBENHAVNS BEFÆSTNING – UDEN CHRISTIANSHAVN – MED DELE AF BEBYGGELSEN OG PROJEKTEREDE ARBEJDER 1647–49

MAALESTOKSFORHOLD: 1:10,000.

Originalt Opmaalingskort med projekterede Arbejder i Det Kgl. Bibliothek i København: Ny Kgl. Smlgr. 371 c Fol. Uopklæbet. Velbevaret.

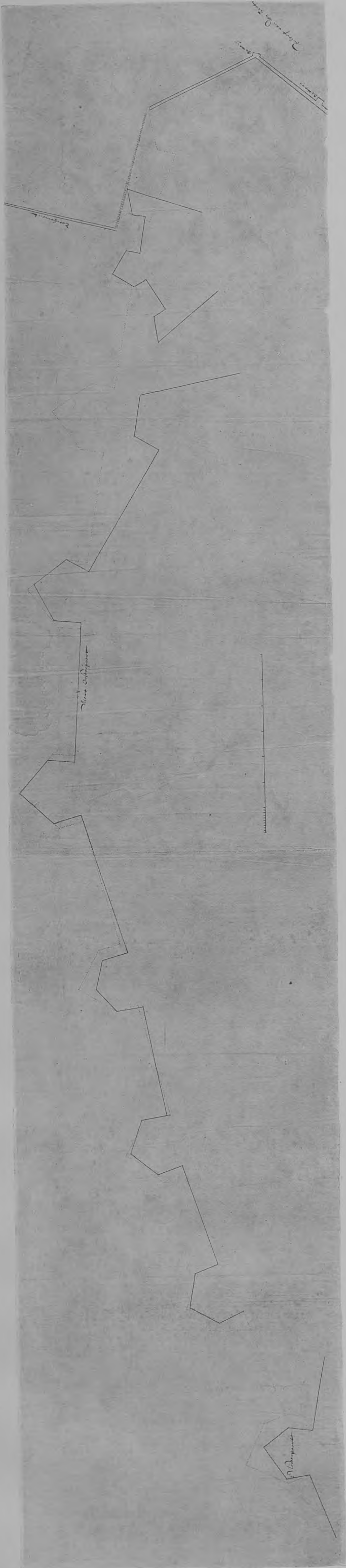
PAPIRET er ret svært. Sammenklæbet af 3 Stykker. Dets Maal er 46×88 cm.

MAALESTOKSFORHOLDET er c. 1:3,000. Maalestok ubenævnt. TEGNINGEN er udført med Pen i Streg og med stiplede Linier.

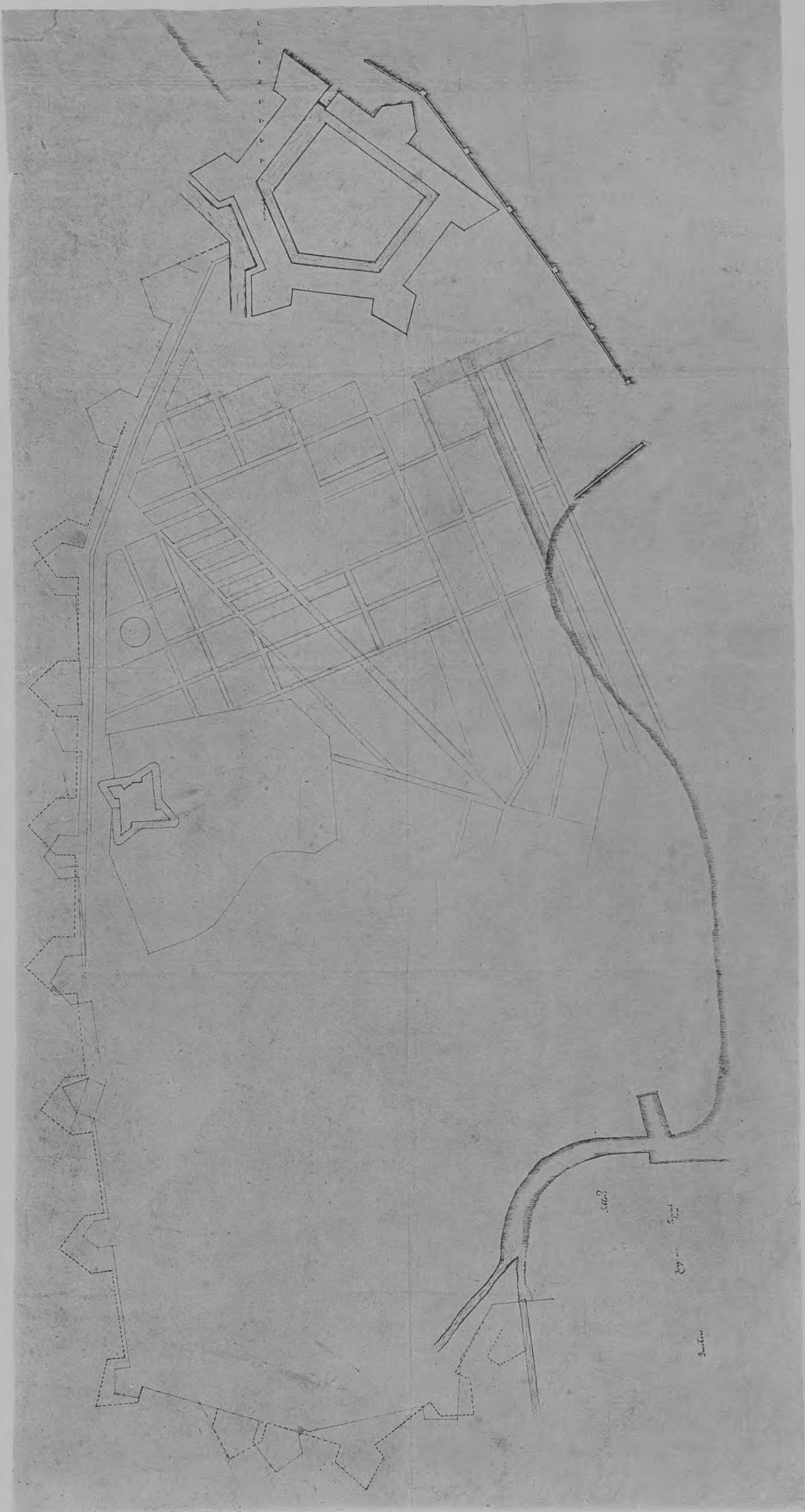
Blyant er benyttet til en Del af det indtegnede Gadenæt. Der er fortrinsvis arbejdet med Passer og Lineal og gjort stærkt Brug af indridsede Hjælpelinier.

TEGNEREN maa antages at have haft Ingeniøruddannelse. PAASKRIFTER: *Paa Slotsholmen*: Schlosz. Provianthaus. Zeughaus. Brauhaus.

LITTERATUR: Vilh. Lorenzen i Hist. Medd. om Kbh. 2 R. IV Bd. p. 183 f. (p. 37 f.) og p. 204 ff. (p. 60 ff.).

1.

2.

KORT OVER KØBENHAVNS BEFÆSTNING — UDEN CHRISTIANSHAVN —
MED PROJEKTEREDE ARBEJDER 1647—49

MAALESTOKSFORHOLD: 1:10,000.

Opmaalingskort, vistnok Kopi, med projekterede Arbejder i Det Kgl. Bibliothek i København: Ny Kgl. Smlgr. 371 c, Fol. Uopklæbet. Velbevaret, dog noget plettet.

PAPIRET er ret svært. Dets Maal er: 29 × 39 cm.

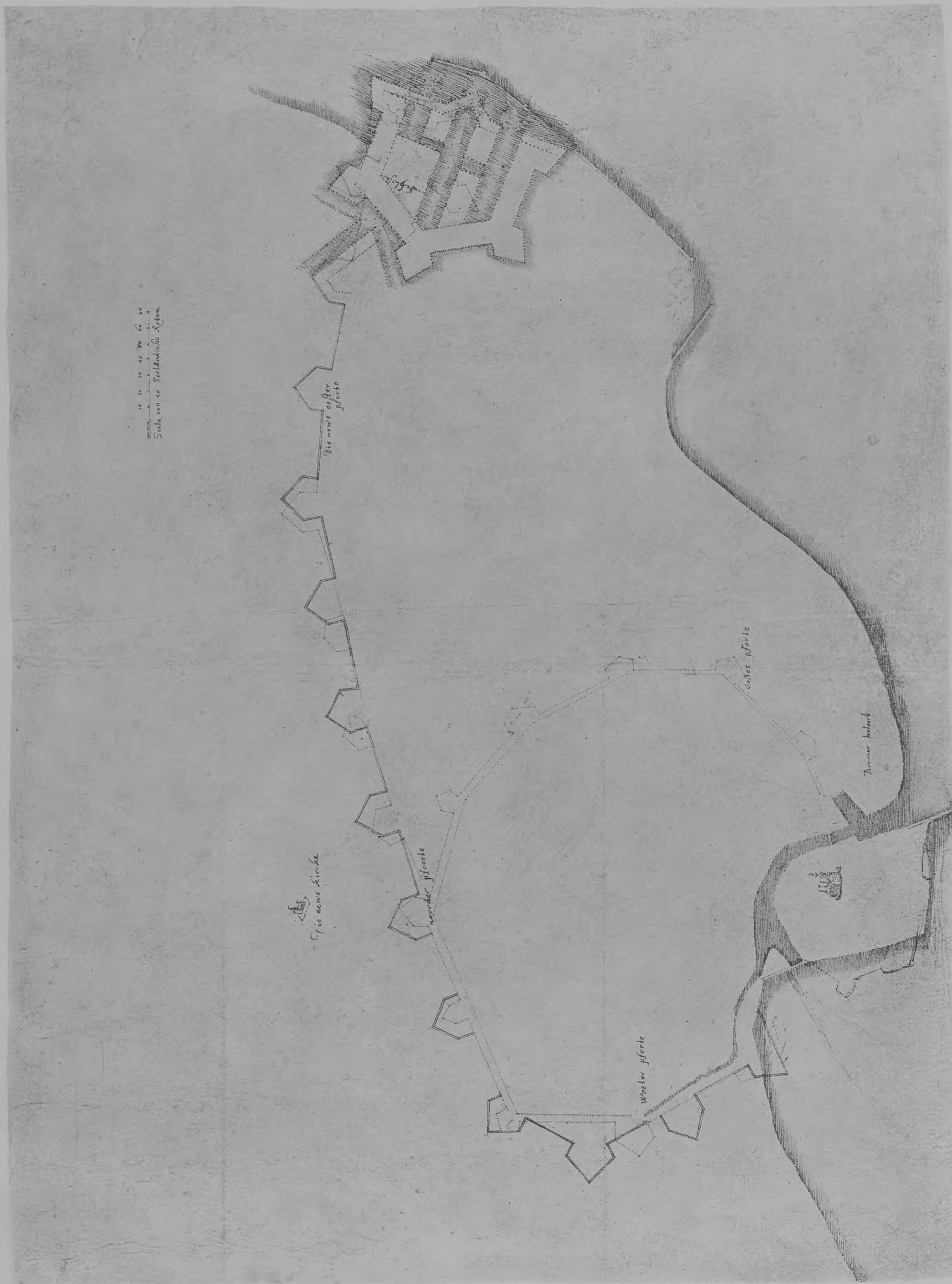
MAALESTOKSFORHOLDET er c. 1:9,000. Maalestok, vedføjet: Scala von 80 Seelandiske Ruten.

TEGNINGEN er udført med Pen i Streg og stiplede Linier —

med Brug af indridsede Hjælpelinier. Københavns Slot og Kirken udenfor Nørreport er gengivet perspektivisk.

TEGNEREN maa formodes at have haft Ingeniøruddannelse.

PAASKRIFTER: *Ved Befæstningslinien*: Wester pforte. norder pfoorte. Die neue oster pforte. *I Kastellet*: Schlosz. *Ved den gamle Østervold*: oster pforte, samt: Bremer holmb. *Udenfor Befæstningen*: Die neue Kircke.

KORT OVER NY KØBENHAVN OG TILGRÆSENDE DELE AF DEN GAMLE
BY, MED PROJEKTEREDE ARBEJDER 1647-49

MAALESTOKSFORHOLD: 1:10,000.

*Opmaalingskort, vistnok Kopi, med projekterede Arbejder i
Det Kgl. Bibliothek i København: Ny Kgl. Smlgr. 371 c Fol.
Uopklæbet. Velbevaret.*

PAPIRET er tyndt. Sammenklæbet af to Stykker. Dets Maal
er 41 × 62 cm.

MAALESTOKSFORHOLDET er c. 1:3,500. Maalestok mangler.
TEGNINGEN er udført med Pen i Streg. Der er arbejdet med
Passer og Lineal, uden Brug af Hjælpelinier.
TEGNEREN maa formodes at have haft Ingeniøruddannelse.
PAASKRIFTER: Ingen.

PROJEKT TIL EN DEL AF NY KØBENHAVN MED KASTELLET 1647—49

MAALESTOKSFORHOLD: 1:5,000.

Originaltegning i Det Kgl. Bibliotheks Kort- og Billedsamling i København. Uopklæbet. Velbevaret.

PAPIRET er tykt. Dets Maal er 19 × 30 cm.

MAALESTOKSFORHOLDET er c. 1:5,000. Maalestok mangler.

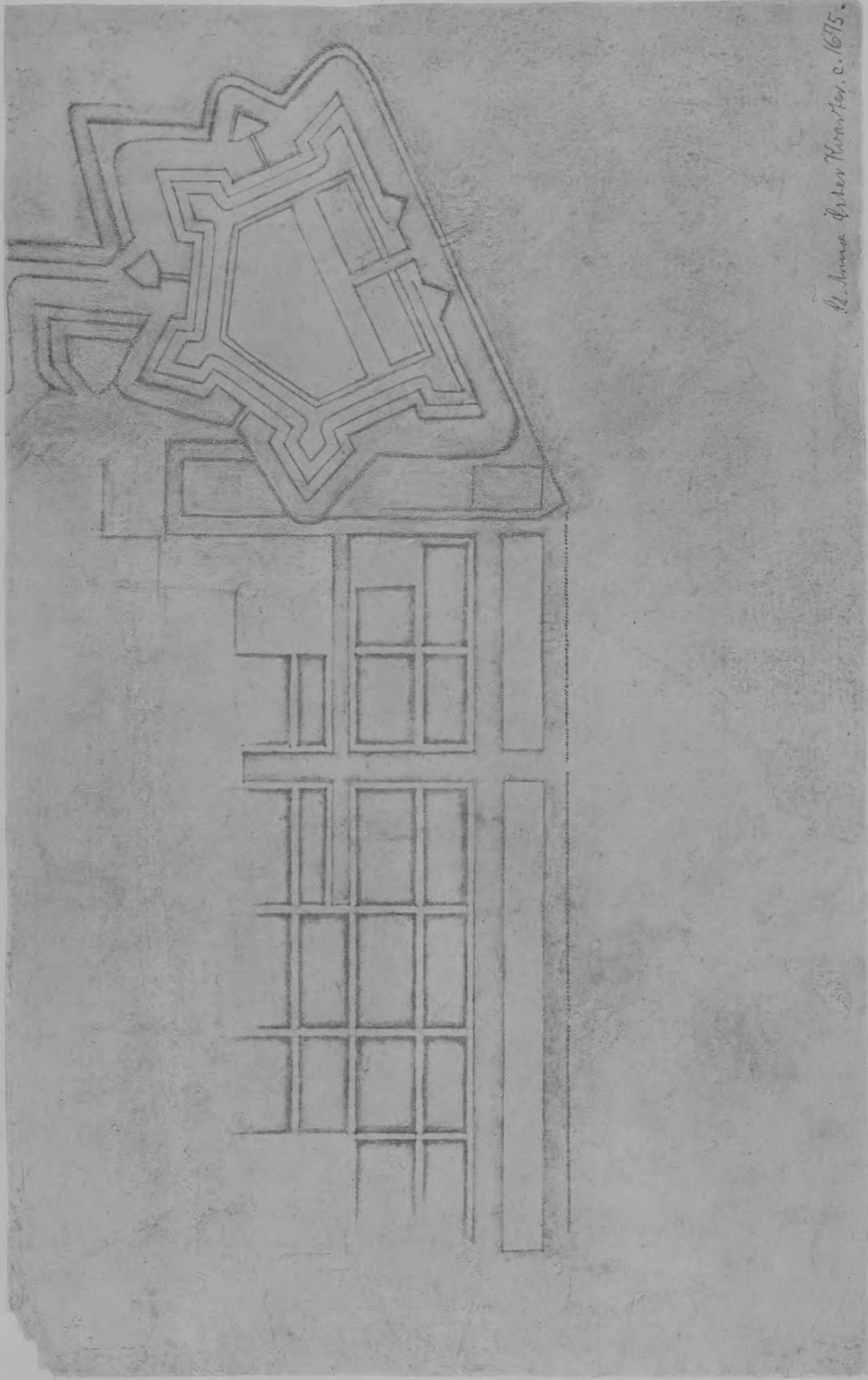
TEGNINGEN er udført med Blyant, kun et enkelt Stræk med Pen. Der er arbejdet med Passer og Lineal og Hjælpelinier er

indridsede. Tegningen er lagt med rød og blaa Farve.

TEGNEREN maa formodes at have haft Ingeniøruddannelse.

PAASKRIFTER: Ingen.

Beslægtede Arbejder: Et Projekt i Det Kgl. Bibliotheks Kort- og Billedsamling.

1. PROJEKT TIL KASTELLET 1647-49

MAALESTOKSFORHOLD: 1:5,000.

Originaltegning i Det Kgl. Bibliotheks Kort- og Billedsamling i København. Uopklæbet. Velbevaret.

PAPIRET ret tyndt. Dets Maal er 32 × 39 cm.

MAALESTOKSFORHOLDET er c. 1:3,000. Maalestok, vedføjet R., d. v. s. Roder.

TEGNINGEN er udført med Pen i Streg. En enkelt stiplede Linie.

Tegningen er farvelagt med Rødt og Blaat.

TEGNEREN maa formodes at have haft Ingeniøruddannelse.

PAASKRIFTER: Ingen.

Beslægtede Arbejder: 9 Projekter i Det Kgl. Bibliotheks Kort- og Billedsamling. Eet Projekt i Nationalmusæets Arkiv.

LITTERATUR: Vilh. Lorenzen i Hist. Medd. om Kbh. 2 R. IV Bd. p. 185 (p. 41).

2. PROJEKT TIL KASTELLET C. 1647-49

MAALESTOKSFORHOLD: 1:5,000.

Originaltegning i Det Kgl. Bibliothek i København: Ny Kgl. Smlgr. 371 c Fol. Uopklæbet. Velbevaret.

PAPIRET tyndt. Dets Maal er 35 × 39 cm.

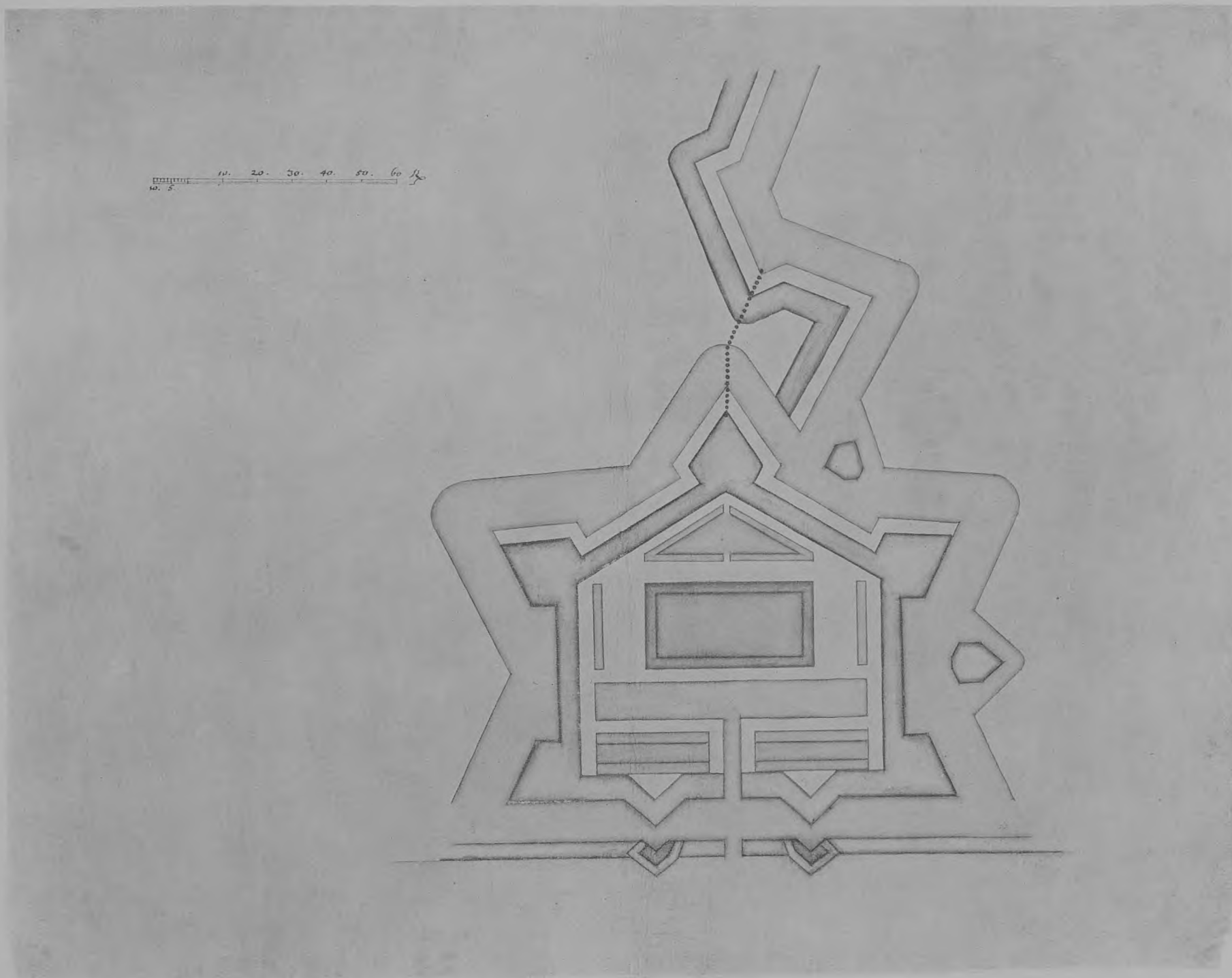
MAALESTOKSFORHOLDET er c. 1:1,500. Maalestok, vedføjet: Escelle à 200 pas.

TEGNINGEN er udført med Pen i Streg.

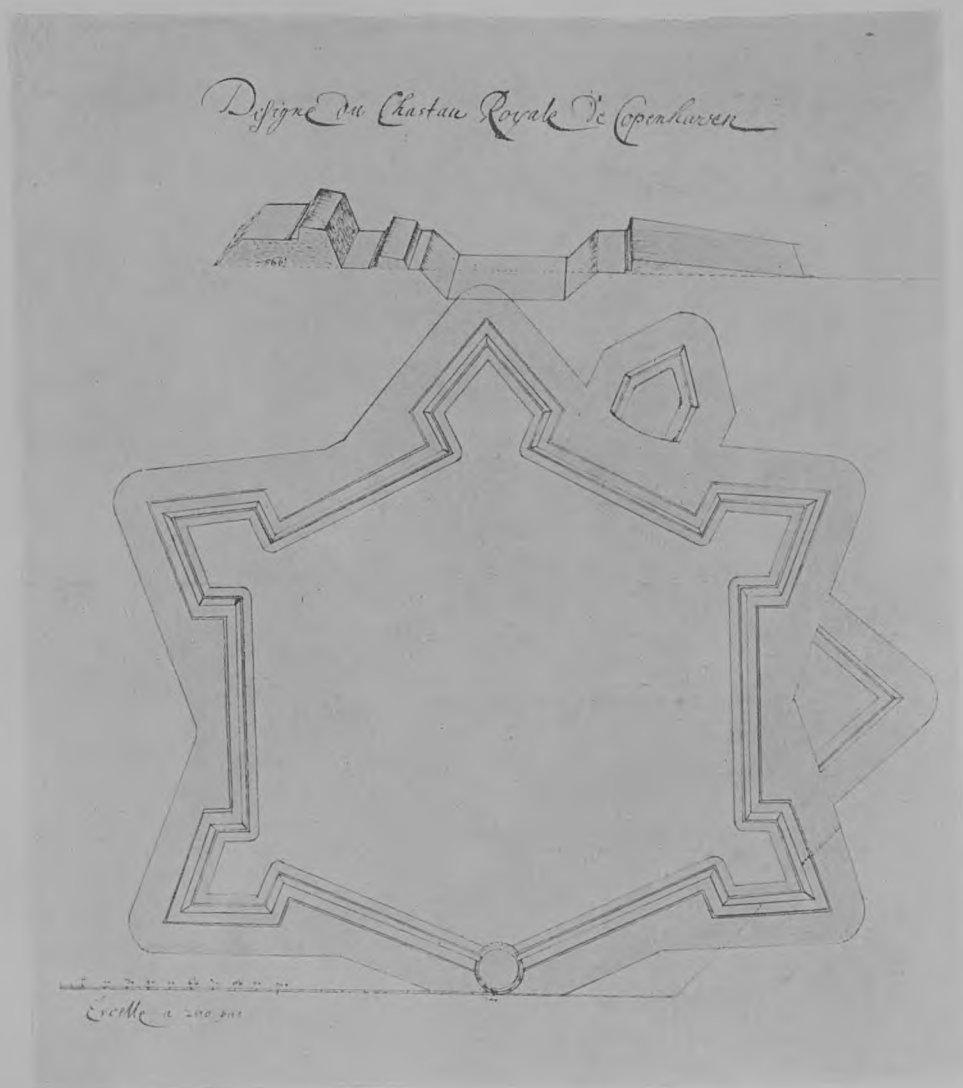
TEGNEREN maa formodes at have haft Ingeniøruddannelse og efter Sproget, han benytter, at have været Franskmand.

PAASKRIFTER: Øverst: Designé du Chastau Royale de Copenhaven. Derunder er – paa en Profiltegning af Befæstningsanlægget – paaskrevet: 56 ☉.

LITTERATUR: Vilh. Lorenzen i Hist. Medd. om Kbh. 2 R. IV Bd. p. 169 (p. 25), Anm. 1, og p. 186, Anm. 1 (p. 42).

1.

2.

KORT OVER KØBENHAVNS OG CHRISTIANSHAVNS BEFÆSTNING OG NÆRMERE OMEGN, MED PROJEKTEREDE ARBEJDER 1647–49

MAALESTOKSFORHOLD: 1:10,000.

Originalt Opmaalingskort med projekterede Arbejder i Det Kgl. Bibliothek i København: Ny Kgl. Smlgr. 372 d Fol. Opklæbet paa Pap. Velbevaret.

PAPIRET er ret tyndt og bestaar af tre sammenklæbete Stykker. Dets Maal er $64\frac{1}{2} \times 52$ cm.

MAALESTOKSFORHOLDET er c. 1:8,000. Maalestok mangler.

TEGNINGEN er udført med Pen i Streg og med Benyttelse af stiplede Linier. Der er arbejdet med Passer og Lineal. Blyant er benyttet til Optrækning af en Del af Gadenættet i det gamle København (muligvis er denne Optrækning yngre end Kortet); ellers er der her kun afsat Passerpunkter til Støtte for en

senere Optrækning. Paa samme Maade er ved Passerpunkter afsat en Befæstningslinie fra Nørreports Bastion i en svag Bue til op mod Kastelet, hvor stiplede Linier angiver Tilslutningen til midterste Kastelsbastion. Passerpunkterne er til Dels forbundne ved indridsede Linier. Paa samme Maade – med Passerpunkter og indridsede Linier – er angivet Gadenæt i Ny-København. Dette, tilligemed Befæstningen mellem Nørreport og Kastelet, svarer i alt væsentligt til Fremstillingen paa Kort XVIII.

TEGNEREN maa formodes at have haft Ingeniøruddannelse.
PAASKRIFTER: Ingen.

KORT OVER KØBENHAVNS OG CHRISTIANSHAVNS BEFÆSTNING OG NÆRMERE OMEGN, MED PROJEKTEREDE ARBEJDER 1647-49

MAALESTOKSFORHOLD: 1:10,000.

Opmaalingskort, vistnok Kopi, med projekterede Arbejder i Det Kgl. Bibliothek i København: Ny Kgl. Smlgr. 372 d Fol. Opklæbet paa tykt Papir. Velbevaret.

PAPIRET er ret tyndt og bestaar af 4 sammenklæbde Stykker. Dets Maal er 56 × 47 cm.

MAALESTOKSFORHOLDET er c. 1:8,000. Maalestok, vedføjet: Rutten.

TEGNINGEN er udført med Pen i Streg og stiplede Linier. Pas-

ser og Lineal er flittigt benyttet. Hist og her er gjort Tilføjelser med Blyant. Vandsignatur med Farvepaalægning med Blaafarve.

TEGNEREN maa formodes at have haft Ingeniøruddannelse.

PAASKRIFTER: Hist og her er paaskrevet Bogstaver, der viser, at Tegningen har tjent som Bilag til en skriftlig Fremstilling.

Beslægtede Arbejder: Et Kort i Det Kgl. Bibliotheks Kort- og Billedsamling.

KORT OVER KØBENHAVNS OG CHRISTIANSHAVNS BEFÆSTNING OG NÆRMERE OMEGN, MED PROJEKTEREDE ARBEJDER 1648

MAALESTOKSFORHOLD: 1:10,000.

Originalt Opmaalingskort med projekterede Arbejder i Ingeniørkorpsets historiske Kortsamling. Opklæbet paa Lærred. Velbevaret.

PAPIRET er ret svært og bestaar af tre sammenklæbde Stykker. Dets Maal er 65 × 76 cm.

MAALESTOKSFORHOLDET c. 1:5,500. Maalestok, vedføjet: Scala von 110 Seelandsche Ruthen ab Ehlen.

TEGNINGEN er udført med Pen i Streg og i stiplede Linier. Passer og Lineal stærkt benyttet.

TEGNEREN: Otto Heyder, Ingeniør.

PAASKRIFTER: I en dekorativ Indfatning øverst til Venstre: Charte und Grundtris der Königl. Kauf und Handlet Stats Copen Hagen mit neben leigden Seen Und aussenverchen, gemessen und gezeichnet von Ihro Kongl. May. Unterthanigster Otho heyder. Anno 1648. Desuden er paaskrevet:

Indenfor Christianshavns Befæstning: Christianshawen. Amackerport. *Udenfor:* Amacker Lan. Kalleboe.

Paa og ved Slotsholmen: Hans Kniphaus. Henrich Möllers

packhus. Amacker brygge. Die Börse. Slactehaus. Brauhaus Böttkerey. Zeughaus. Provianthaus. Neuwhawen. Königsgang. Schlosplatz. Schlosbrüge. Schlos. Renterey. Stadts Grawen. Hochbrügge.

Paa og ved Gammelholm: Bremerholm. Die Schmiede und andere Werckstätte. die Reperbahn.

I det gamle København: Die Alte stadt. Alte Westerport. Diese alte Wallen alle demolieret bis Norden Port. Alte Osterport. Holms Kirch.

I Ny København: Königsgarten. Rosenborg. Islandsch Compagnien Reperbahn. Zollboden. Schnetzhaus. Das Blockhaus.

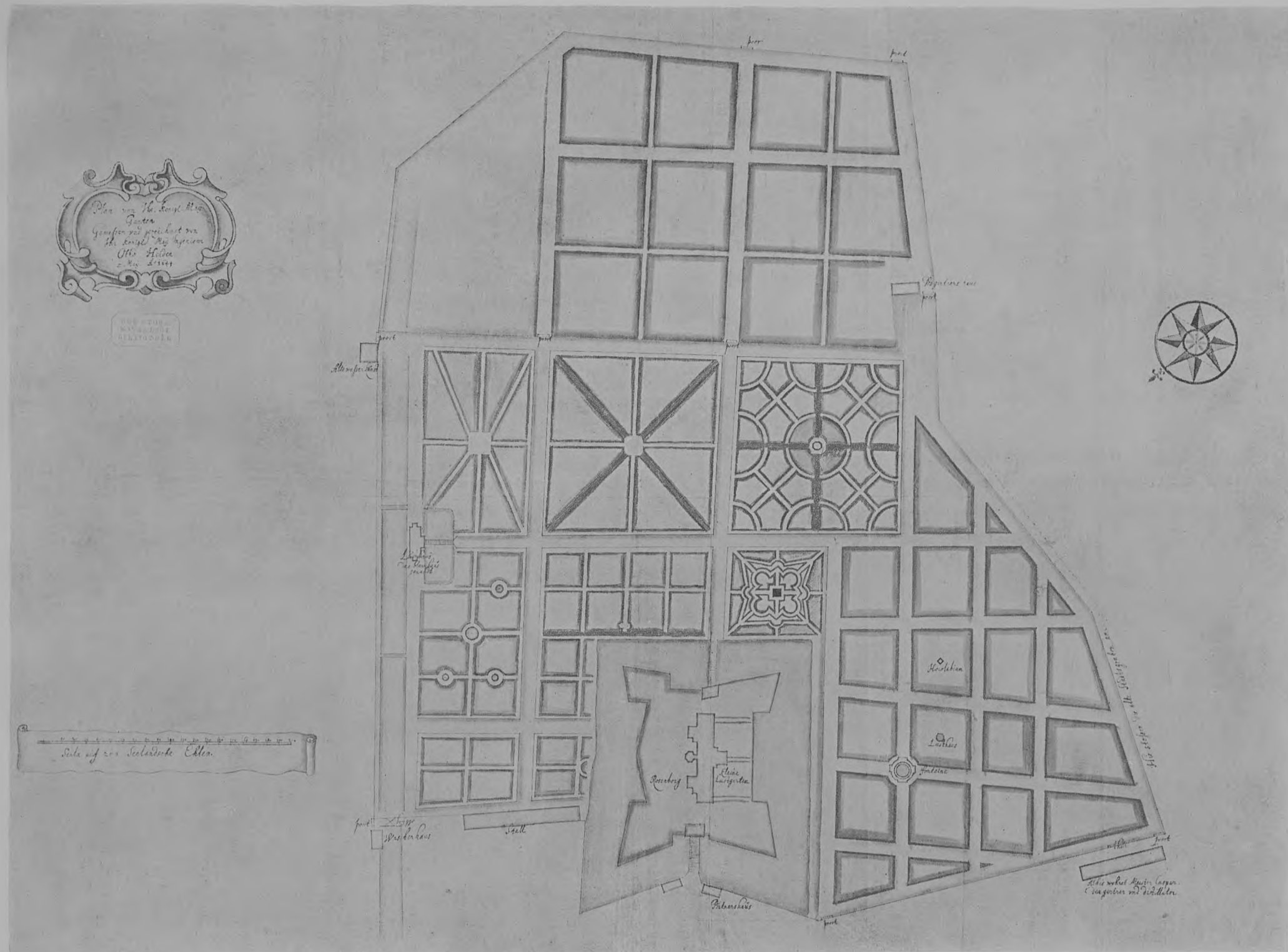
Udenfor Vesterport: Dicie Auszenwerchen hab Ihr. May. in die Schevedtshe Ziet bauwen lassen.

Udenfor Nørreport: lagaarden.

Udenfor Osterport: PeblingSöee. NeuWartauw. Dicie aussen Werchen seindt in die Scveedtsche Seit gemacht.

Beslægtede Arbejder: Farvelagt Kopi s. St. Farvelagt Kopi i Det Kgl. Bibliotheks Kort- og Billedsamling.

KORT OVER ROSENBORG SLOT OG HAVE 5 MAJ 1649

MAALESTOKSFORHOLD: 1:2,000.

Originalt Opmaalingskort i Det Kgl. Bibliothek i København:
Ny Kgl. Smlgr. 371 c Fol. Uopklæbet. Velbevaret.

PAPIRET er ret svært og sammenklæbet af 4 Stykker. Dets
Maal er $47\frac{3}{4} \times 64\frac{1}{2}$ cm.

MAALESTOKSFORHOLDET er c. 1:1,200. Maalestok indtegnet paa
et oprullet Blad og vedtegnet: Scala auf 200 Seelandsche Ehlen.

TEGNINGEN er udført med Pen i Streg og farvelagt med Rødt
— Bygninger, Grønt og Brunt — Havens Afdelinger.

TEGNEREN: Otto Heyder. Kgl. Ingeniør.

PAASKRIFTER: *Øverst til Venstre* — i en Cartouche: Plan von
Ihr. Königl. May. Garten Gemessen und gezeichnet von Ihr.
Königl. May. Ingenieur Otho Heider 5 May Ao. 1649. *Paa Vold-
stedet*: Rosenberg. Kleine Lustgarten. *Mod Nord*: Stall. Was-
cherhaus. poort. brügge. Lusthaus, das blaw haus genandt.
Mod Ost: Alte wasserkunst. poort. poort. poort. Des gartners
haus. poort. *Mod Syd*: poort. fontaine. Lusthaus. Horolabium.
Alhie wohnet meister Caspar der gartner und distillator. thür.
poort. Hie stosen die alte Stadtgraben an.

LITTERATUR: Vilh. Lorenzen i Hist. Medd. om Kbh. 2 R. IV Bd. p. 217 (p. 73). — F. R. Friis i Smlgr. til Dansk Bygnings- og Kunsthistorie: »Bidrag
til Rosenborg Slots og Haves Historie« p. 1 ff.

3 KORT OVER ROSENBORG SLOT, HAVE OG NÆRMESTE OMGIVELSER, MED PROJEKTEREDE ARBEJDER C. 1649–51

MAALESTOKSFORHOLD: 1:5,000.

1. *Opmaalingskort, vistnok Kopi, med projekterede Arbejder* i Det Kgl. Bibliothek i København, Kort- og Billedsamlingen. Uopklæbet. Velbevaret.

PAPIRET svært. Dets Maal er 33 × 42 cm.

MAALESTOKSFORHOLDET er c. 1:2,000. Maalestok, vedføjet: Rynl. Roeden.

TEGNINGEN er udført med Pen i Streg og med stiplede Linier og med Benyttelse af Passer og Lineal. Tegningen er farvelagt med Rødt – Bygninger m. m. og Blaat – Vand.

TEGNEREN maa formodes at have haft Ingeniøruddannelse.

PAASKRIFTER: Schip Boden.

2. *Opmaalingskort, vistnok Kopi, med Projekt til Bebyggelse af Haveomraadet* i Det Kgl. Bibliothek i København, Kort- og Billedsamlingen. Uopklæbet. Velbevaret.

PAPIRET er ret svært. Dets Maal er 31 × 36 cm.

MAALESTOKSFORHOLDET er c. 1:2,000. Maalestok, vedføjet:

Ruten von 6 Ellen.

TEGNINGEN er udført med Pen i Streg og stiplede Linier og med Benyttelse af Passer og Lineal.

TEGNEREN maa formodes at have haft Ingeniøruddannelse.

3. *Opmaalingskort, vistnok Kopi, med projekterede Arbejder* i Det Kgl. Bibliothek i København, Kort- og Billedsamlingen. Uopklæbet. Velbevaret. Har tidligere været indsat i en Bog.

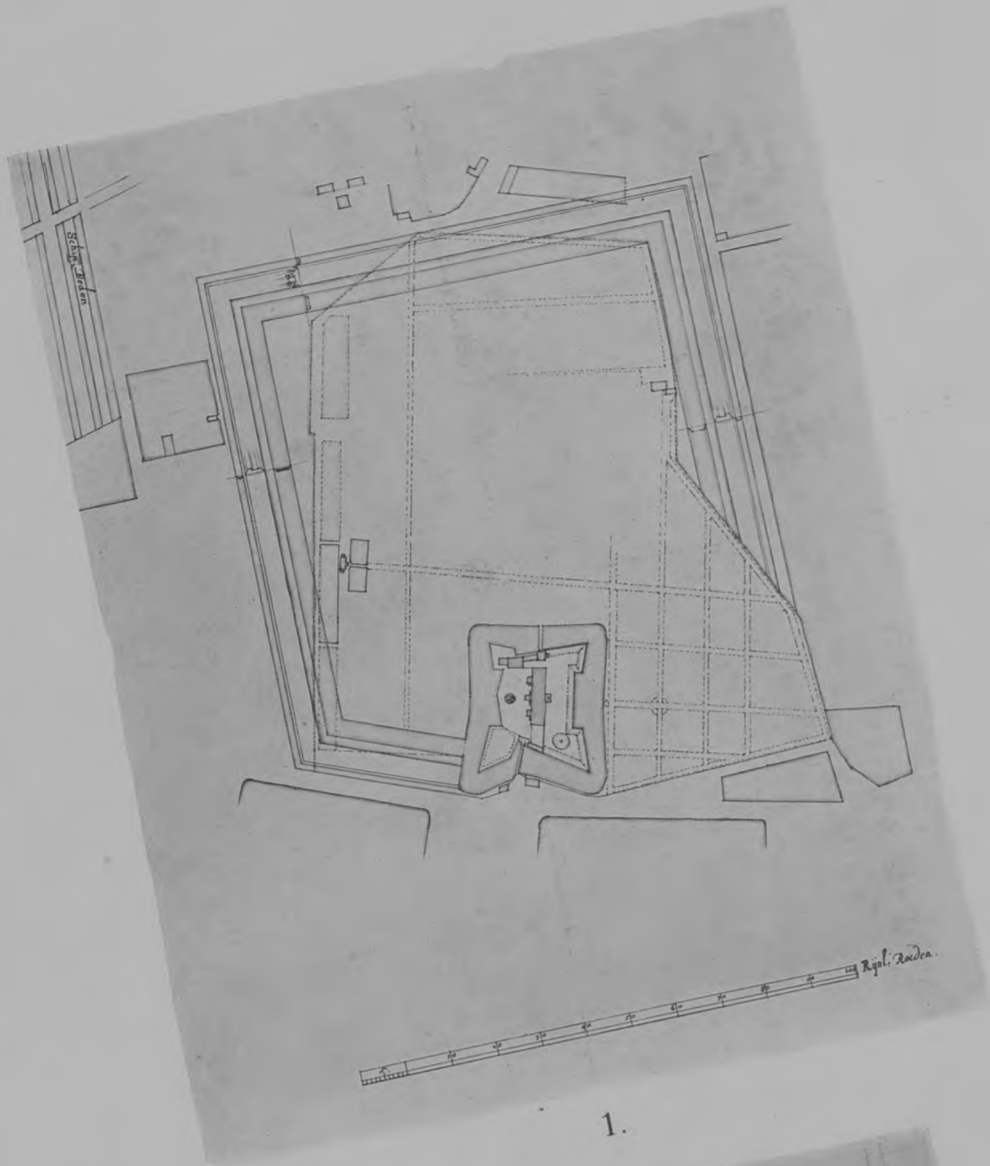
PAPIRET er svært. Dets Maal er 44 × 48 cm.

MAALESTOKSFORHOLDET er c. 1:1,500. 2 Maalestokke – begge ubenævnte.

TEGNINGEN er udført med Pen i Streg og stiplede Linier og med Brug af Passer og Lineal. Farvelagt med Rødt – Bygninger, og Brungrønt – Haveopdelinger.

TEGNEREN maa formodes at have haft Ingeniøruddannelse.

Beslægtede Arbejder: 2 dilettantisk udarbejdede Kort s. St.

1.

2.

3.

KORT OVER DELE AF DET GAMLE KØBENHAVN OG AF CHRISTIANSHAVN I 1640'ERNE

MAALESTOKSFORHOLD 1:5,000.

Originalt Opmaalingskort i Det Kgl. Bibliothek i København:
Ny Kgl. Smlgr. 371 c Fol. Fragmentarisk bevaret. Uopklæbet.

PAPIRET er ret groft og sammenklæbet af 3 Stykker. Dets
Maal er c. 50 × 50 cm.

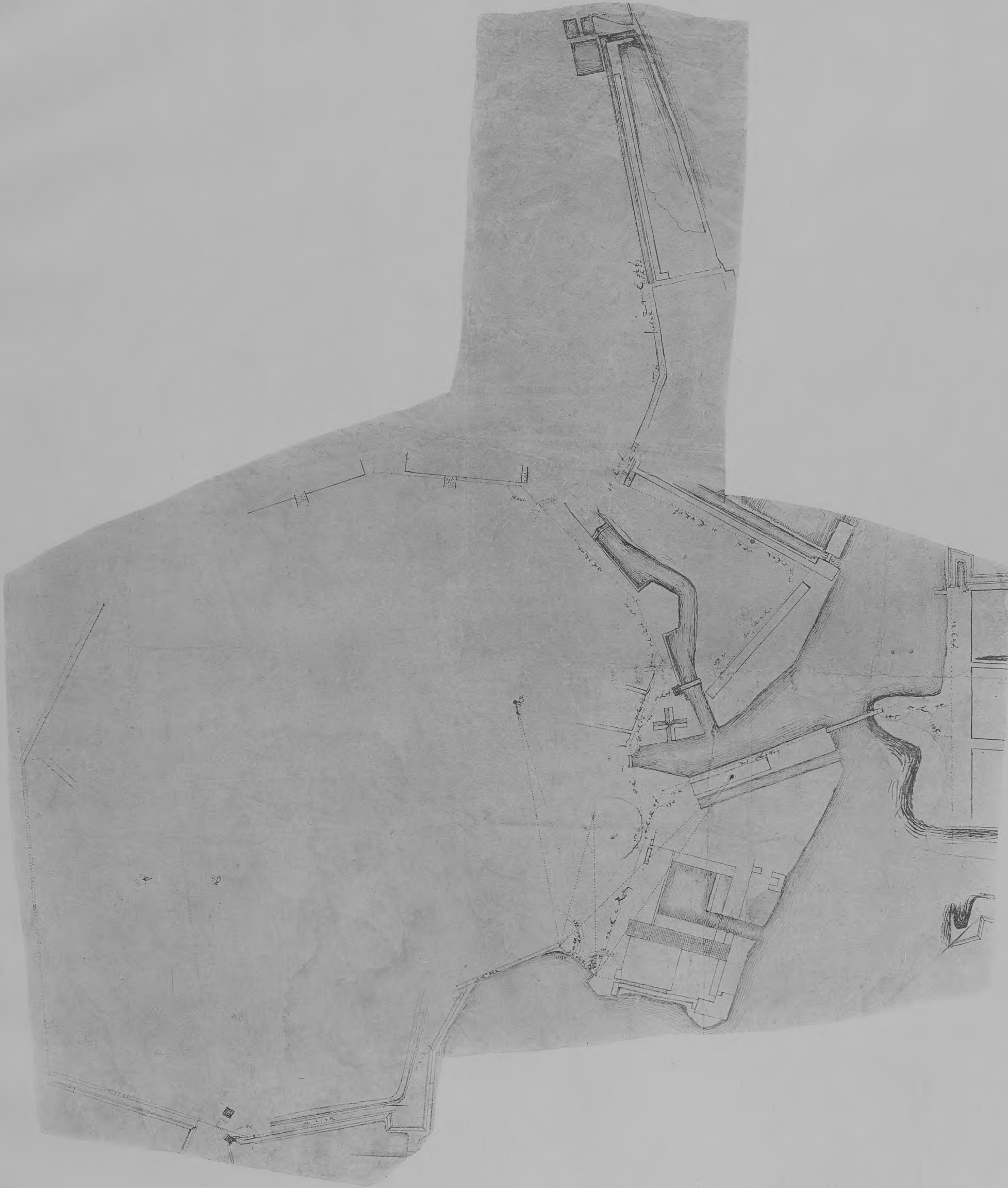
MAALESTOKSFORHOLDET er c. 1:4,000. Maalestok mangler.

TEGNINGEN er udført med Pen, dels i Streg, dels i stiplede

Linier. Der er arbejdet med Passer og Lineal og gjort Brug af
indridsede Hjælpelinier. Tegningen har Karakter af Forarbejde,
med konstruktive Punkter og Linier og i Forbindelse dermed
angivne Maal.

TEGNEREN maa formodes at have haft Ingeniøruddannelse.

PAASKRIFTER: Ingen – udover Maalene.

KORT OVER KØBENHAVN, CHRISTIANSHAVN OG NÆRMERE OMEGN, MED PROJEKTEREDE ARBEJDER 1649

MAALESTOKSFORHOLD 1:10,000.

Opmaalingskort, antagelig Kopi, med projekterede Arbejder i
Det Kgl. Krigsarkiv, Stockholm. Uopklæbet. Velbevaret.
PAPIRET er svært. Dets Maal er 43 × 57 cm.
MAALESTOKSFORHOLDET er c. 1:6,000. Maalestok paa 100, ved-

føjet: Reinländische Rutten.

TEGNINGEN er udført med Pen i Streg og farvelagt med Rødt
– Bebyggelsen, og Blaat – Vand; ellers holdt i grønlig Tone.
TEGNEREN maa formodes at have haft Ingeniøruddannelse.

PAASKRIFTER: Til Venstre bogstavbetegnede Lokaliteter:

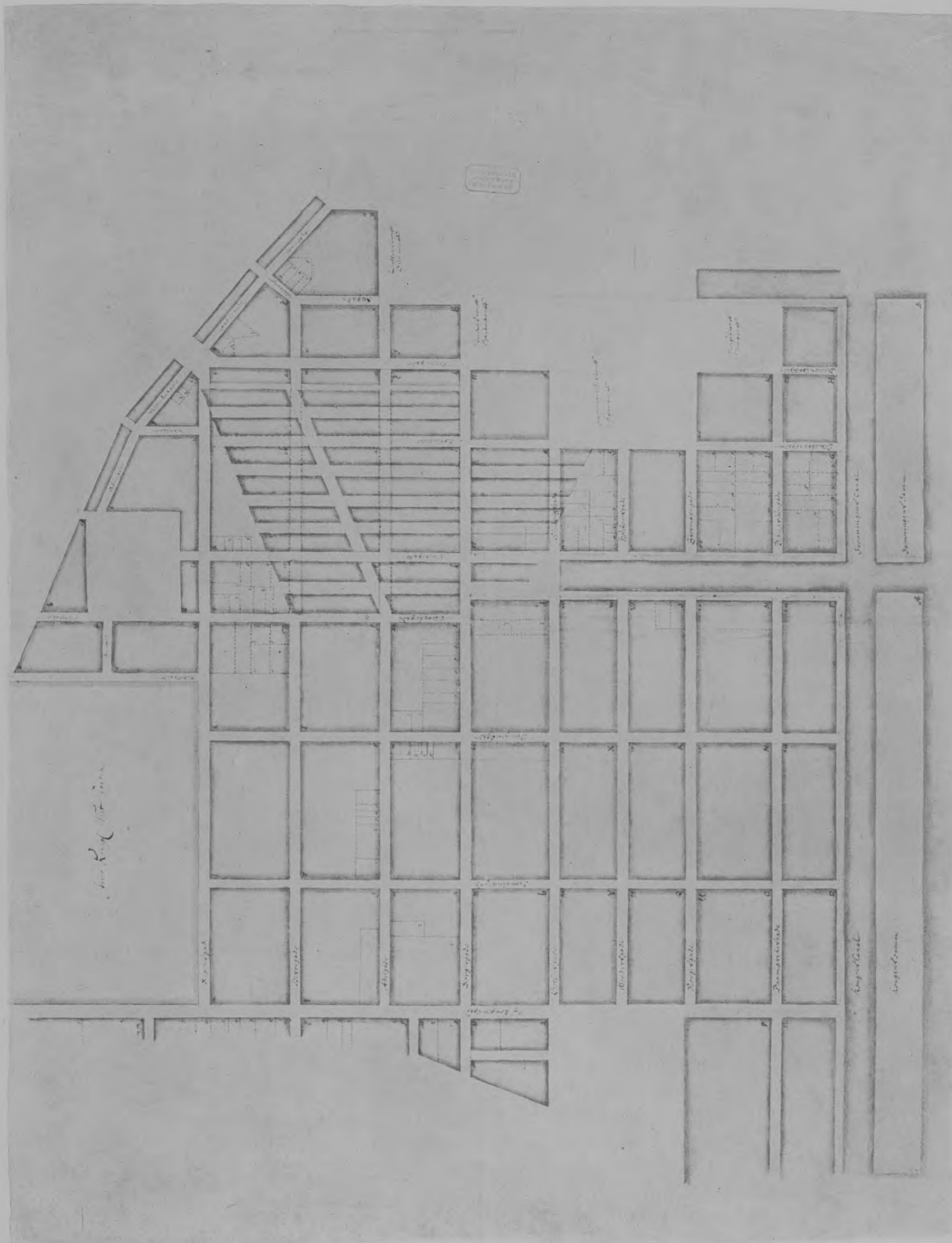
A Das Schlos.	S Teutsche Kirch.	k Rosenburg.
B Canceley und Renterij.	T Alte markt.	l Königs garte.
(C) Provianthaus.	U Rathaus.	m Königsboden.
D Zeughaus.	W Westerthor.	n Grund in Hawen.
E Brauhaus.	(X) Norderthor.	o Hawen.
F Königs Stall.	(Y) Neuwe Kirche.	p Zollbode.
G Geheim gang.	? Norder foorstad.	q Blockhaus.
(H) Börse.	a Westervoorstat.	r st. Annæ brücke.
(I) Hol)ms Kirch.	b St. Georgii See.	s Neuwe Strasen.
(K) Hol)m.	c Peblinge See.	t Islands Reperban.
(L) Reperban aufm holm.	d Schirader? Dam.	u Casteel.
M Osterthor.	e Meyerhoff.	w Christianshawen.
N Niclai Kirch.	f Wartow.	x Kirch auf Christianh.
O Amakermarkt.	g Angelegde Ballemaille.	y Amaker thor.
P H. Geistes Kirch.	h Helseineurs thor.	z Hoge brücke.
Q Regens Kirch.	i Runde Kirche.	α Holms brügge.
R unser lieben Frauen.		

Desuden er følgende *Notitser* paaskrevet: Anno 1659.

Den 20 september ging die Flotte von Kiöpenhagn nach Helsingnör.
Den 21 dito war mit 19. stücken von die drey batterien gespildt.
Den 5 October wahr Ihr Königl. Maytt. in groszer gefahr bey Helsingnör.
Den 6 dito kam Ihr Königl. Maytt. zurück mit der flotte für Kiöpenhagen.
Den 8 dito war Amag eingenommen undt verbrandt. Dito blib Ihr hochgräfl. Excellz.
Herrn Gen. Leut. Graf Jacob de la gardie geschossen.

KORT OVER NY KØBENHAVN, MED PROJEKTEREDE ARBEJDER C. 1651

MAALESTOKSFORHOLD: 1:5,000.

Kopi efter Originalkort i Det Kgl. Bibliothek i København: Ny Kgl. Smlgr. 371 c Fol. Uopklæbet. Velbevaret.

PAPIRET er ret svært og sammenklæbet af 4 Stykker. Dets Maal er 60 × 78 cm.

MAALESTOKSFORHOLDET er c. 1:2,000. Maalestok ubenævnt.

TEGNINGEN er udført med Pen i Streg og med Benyttelse af stiplede Linier. Der er arbejdet med Passer og Lineal. Teg-

ningen er farvelagt med Rødt – Bebyggelse, Blaåt – Vand og Grønt – Have.

TEGNEREN maa formodes at have haft Ingeniøruddannelse, PAASKRIFTER: Ihrer Königl. Majt. Garten. Navne paa Gader og Torve, samt Bogstaver i Karréernes Hjørner.

Beslægtede Arbejder: 2 Kort i Det Kgl. Bibliothek s. St. og et Kort i Kort- og Billedsamlingen.

1. KORT OVER EN DEL AF NY KØBENHAVN MED NYBODER OG MED PROJEKTEREDE ARBEJDER C. 1656

MAALESTOKSFORHOLD: 1:2,000.

Opmaalingskort, vistnok Kopi, med projekterede Arbejder i Det Kgl. Bibliothek i København: Ny Kgl. Smlgr. 371 c Fol. Uopklæbet. Velbevaret.

PAPIRET er ret svært og sammenklæbet af 2 Stykker. Dets Maal er 41 × 62 cm.

MAALESTOKSFORHOLDET er c. 1:800. Maalestok ubenævnt.

TEGNINGEN er udført med Pen i Streg og stiplede Linier. Der er arbejdet med Passer og Lineal. Indridsede Hjælpelinier er benyttet.

TEGNEREN maa formodes at have haft Ingeniøruddannelse.

PAASKRIFTER: Dessein über Königl. Maytt. Bouden in Copen-

hagen, dahin gerichtet, dasz die bouden noch einmal so viel auff eben denselben plaz stehen können, undt doch die straszen geraum genug bleiben.

A die reformierten straszen.

B der plaz zu den Häuszern.

C ein kleiner hoffraum.

NB. Dieweil hiemit die zwischen den bouden liegende kleine Kolgärten auffgehoben werden, können auszerhalb der Vestung gleich so viel Kolgärtchen angeleget werden, als die bouden seind, die die Inwohner eben so wol genieszen können.

Bestægtede Arbejder: Et Kort samme Sted.

LITTERATUR: Vilh. Lorenzen i Hist. Medd. om Kbh. 2 R. IV Bd. p. 216 f. (p. 72 f.).

2. KORT OVER EN DEL AF NY KØBENHAVN INDENFOR ØSTERPORT, MED PROJEKTEREDE ARBEJDER C. 1651

MAALESTOKSFORHOLD: 1:2,000.

Opmaalingskort, vistnok Kopi, med projekterede Arbejder i Det Kgl. Bibliothek i København: Ny Kgl. Smlgr. 387 e Fol.

PAPIRET er tyndt. Dets Maal er 18 × 21½ cm.

MAALESTOKSFORHOLDET er c. 1:2000. Maalestok, vedføjet: Ruten.

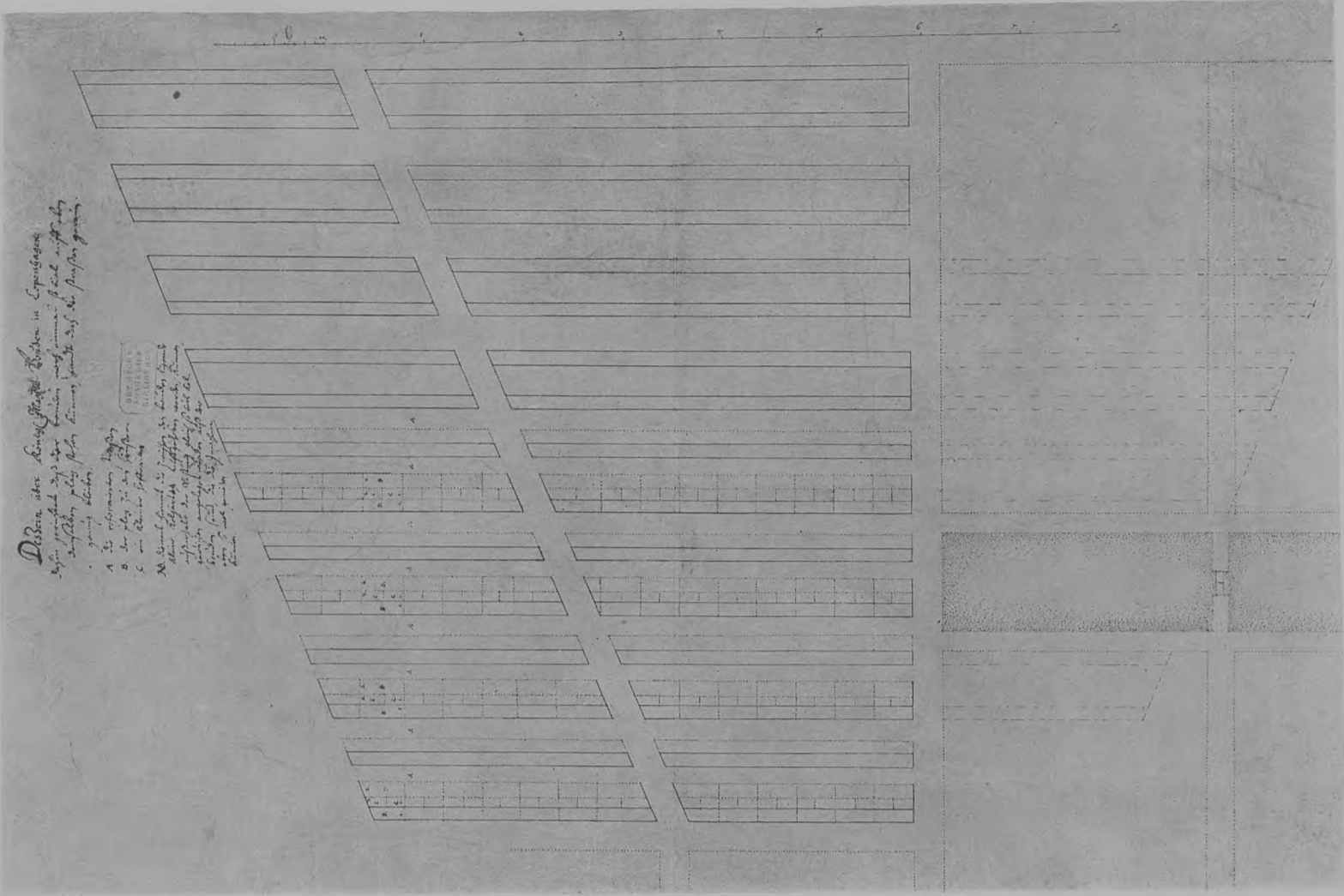
TEGNINGEN er udført med Pen i Streg og stiplede Linier og

med Brug af Passer og Lineal.

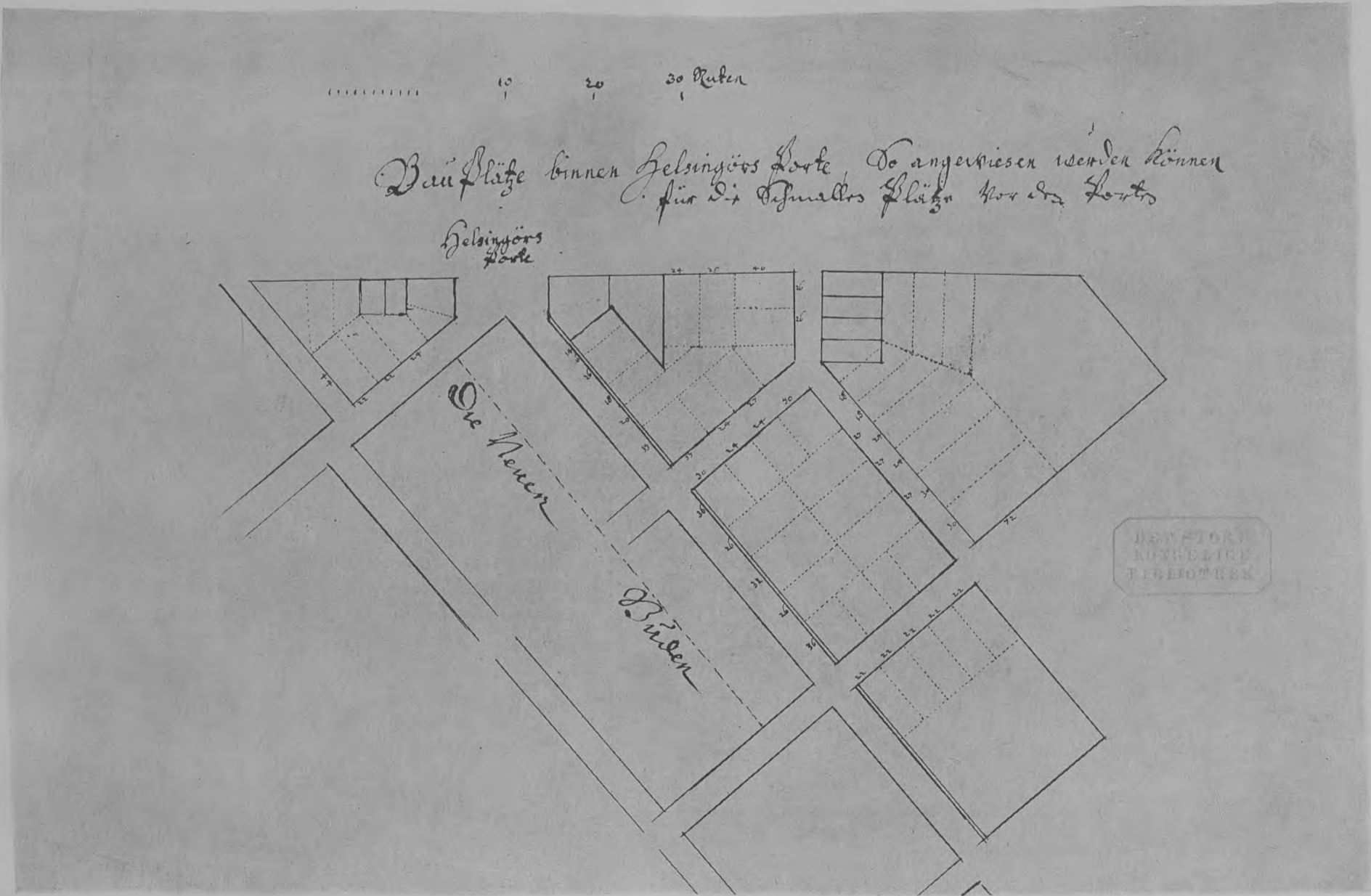
TEGNEREN maa formodes at have haft Ingeniøruddannelse.

PAASKRIFTER: Bau Plätze binnen Helsingörs Porte so angewiesen werden können für die Schmalles Plätze vor des Portes. Helsingörs Porte. Die Neuen Buden.

LITTERATUR: Vilh. Lorenzen i Hist. Medd. om Kbh. p. 211 f. (p. 67 f.).

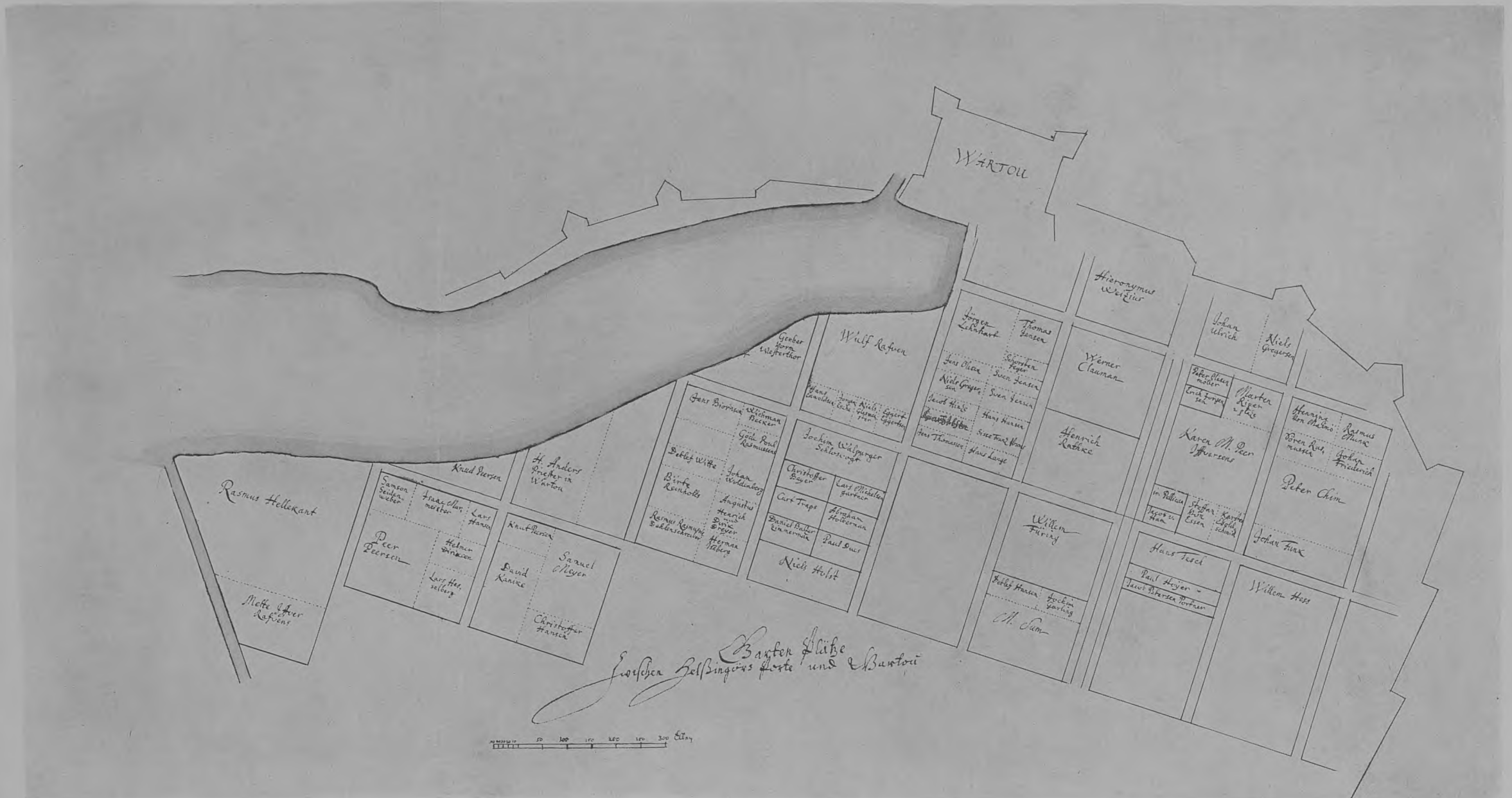

1.

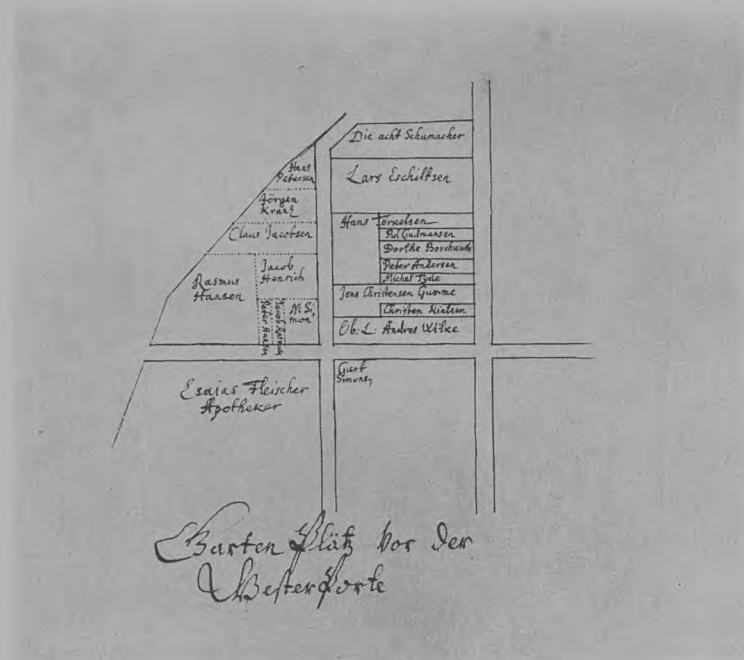

2.

1.

2.

KORT OVER EGNEN UDENFOR ØSTER- OG VESTERPORT MED FORSTADS- BEBYGGELSER, MED DE INDTIL DA BORTSKØDEDE GRUNDE 1650'ERNE

MAALESTOKSFORHOLD: 1:5,000.

Opmaalingskort, vistnok Kopi, i Det Kgl. Bibliothek i København: Ny Kgl. Smlgr. 371 c, Fol. Begge Kortfremstillinger findes paa samme Blad.

PAPIRET er ret groft og sammenklæbet af 2 Stykker. Dets Maal er 32 × 77 cm.

MAALESTOKSFORHOLDET er c. 1:2,000. Maalestok, vedføjet: Ellen. TEGNINGEN er udført med Pen i Streg.

PAASKRIFTER: Garten Plätze zwischen Helsingörs Porte und Wartou. Garten Plätze vor den Westerporte. Desuden Navne paa Gader og bortskødede Grunde.

KORT OVER KØBENHAVNS OG CHRISTIANSHAVNS BEFÆSTNING MED NÆRMERE OMEGN AUG. 1658

MAALESTOKSFORHOLD: 1:10,000.

Originalt Opmaalingskort, Spionkort, i Det Kgl. Krigsarkiv i Stockholm. Uopklæbet. Velbevaret.

PAPIRET er ret svært og sammenklæbet af 2 Stykker. Dets Maal er 54 × 81 cm.

MAALESTOKSFORHOLDET er c. 1:5,000. Maalestok mangler.

TEGNINGEN er udført med Pen i Streg. Tegningen er farvelagt med grønlig og rødlig Farver.

TEGNEREN: E. J. Dahlberg, Generalkvartermester.

PAASKRIFTER: *Paa selve Kortfremstillingen*: Christianshagen. Schlosz. Admiralitæt. Reperbaan. Holm. Alter stadtgraben: Königs garten. Runde Kirche. New Werk. Tollbode. Oster Port. Norder Port. Westertohr. Laagaarden. Byfogde huus. Wartou.

Desuden er – med en anden og senere Haand – følgende *Nolits* paaskrevet: Denne Charta och Afrijtning haferer General Quarteermästaren Lieutenanten Erich Dahlbergh hembligen medt egen Handt förfärdigat uti Kiöpenhamn, den tijdt hans Kongl. Maytt. Carol Gustaff Armade begynna det andra Kriget imoot Danmarck och ifrån Kyhl i Holsteen honom Ao. 1659 in Julio afferdade till feldtmarskalcken och General Gouverneuren i Skaane Gustaf Otto Steenbock medt den Secrete befaling honom Muntligen hans Mayts: resolution at Optäckia, att han segh till erane taga skulle, då hann och tellyka hade befallningh igenom Kiöpenhamn at resa och all Lägenheetwähl i Ögonskeen taga effter hans Mayts: Ärande Kiöpenhamn at belägra, som och sedan skiedde.

LITTERATUR: H. Lundström: Erich Dahlberghs Dagbok, p. 125 ff. — Vilh. Lorenzen i Hist. Medd. om Kbh. 2 R. IV Bd. p. 194 ff. (p. 50 ff.).

KORT OVER KØBENHAVN, CHRISTIANSHAVN OG NÆRMERE OMEGN,
MED PROJEKTEREDE ARBEJDER, UNDER BELEJRINGEN 1658

MAALESTOKSFORHOLD: 1:10,000.

Opmaalingskort, antagelig Kopi, i Det Kgl. Bibliothek i København: Ny Kgl. Smlgr. 372 d Fol. Opklæbet paa svært Papir. Velbevaret.

PAPIRET er ret tyndt og sammenklæbet af 4 Stykker. Dets Maal er 85 × 118 cm.

MAALESTOKSFORHOLDET er c. 1:3,500. Maalestok, vedføjet: Ruten.

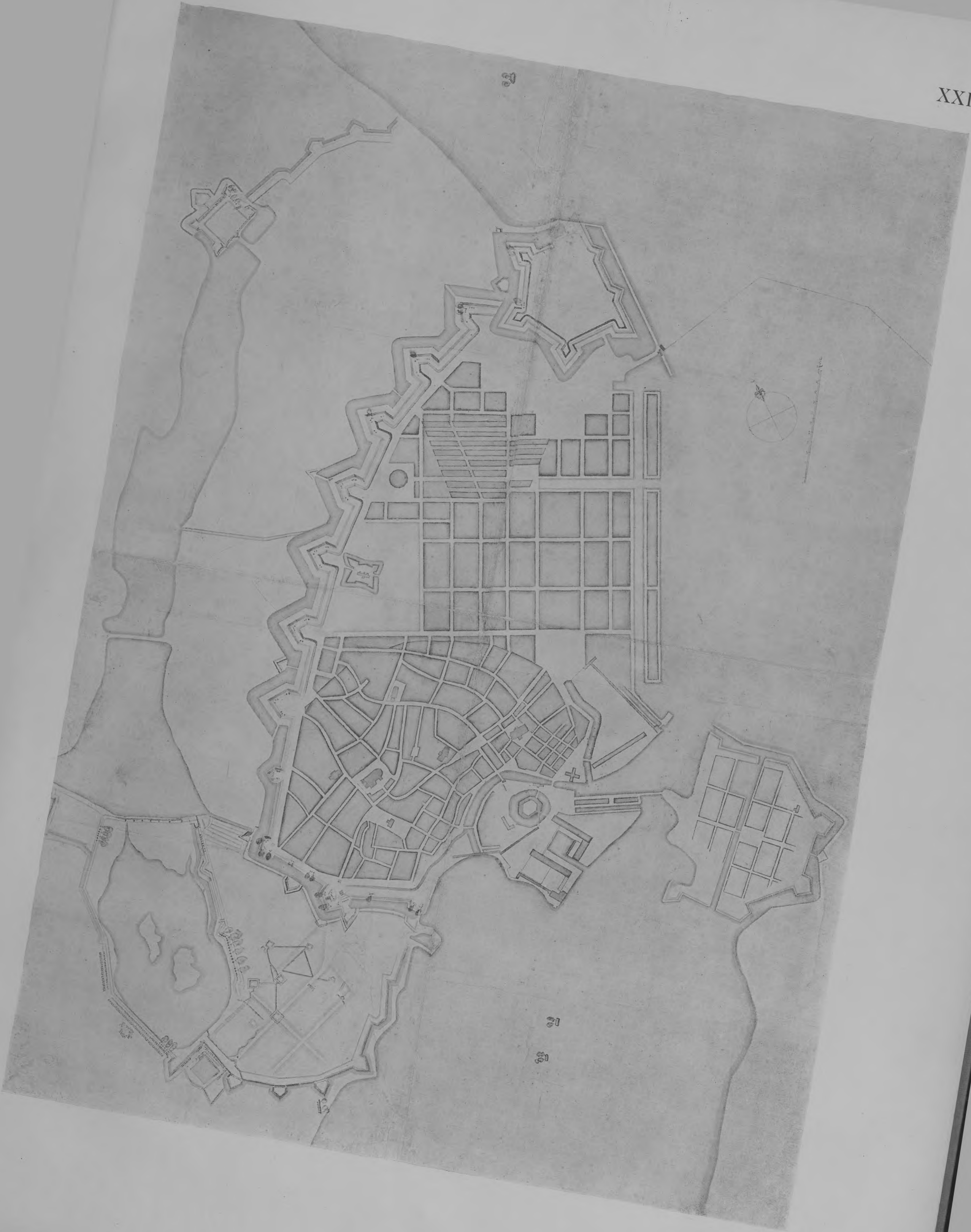
TEGNINGEN er udført med Pen i Streg. Der er benyttet Passer

og Lineal. Tegningen er farvelagt med Rødt — bestaaende Bebyggelse, Brunt — projekteret Bebyggelse, og Blaåt — Vand og Fæstningsværker. Batterier og fyrende Kanoner er tegnet med fri Haand.

TEGNEREN maa antages at have haft Ingeniøruddannelse og at have oplevet Belejringen.

PAASKRIFTER: Ingen.

Beslægtede Arbejder: Et Kort i Det Kgl. Krigsarkiv i Stockholm.

KORT OVER KØBENHAVNS VESTERVOLD OG TERRAINET UD DERFOR UNDER BELEJRINGEN 1658

MAALESTOKSFORHOLD: 1:5,000.

Opmaalingskort i Det Kgl. Bibliothek i København: Ny Kgl. Smlgr. 371 c Fol. Uopklæbet. Velbevaret.

PAPIRET er ret tyndt. Dets Maal er 32 × 42 cm.

MAALESTOKSFORHOLDET er c. 1:3,000. Maalestok, vedføjlet: Ruten.

TEGNINGEN er udført med Pen i Streg og med Benyttelse af Passer og Lineal. Batterier og fyrende Kanoner tegnet med fri Haand. Tegningen er farvelagt med Blaat – Vand, og Blaat

og Brunt – Fæstningsværker.

TEGNEREN maa formodes at have haft Ingeniøruddannelse og at have oplevet Belejringsen.

PAASKRIFTER: *Langs Fæstningsanlæggenes Vestlinie*: Oxenstierns Reg. Ammunition. Sparr. Schmid. Gr. Waldek 11 Comp. Von Eschen. Ein Reg. Schweden. Ein Reg. zu Pferde.

Beslægtede Arbejder: Et Kort samme Sted.